

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"טרשימה קודמת:
עמ' 459-507 לעיל.

תוכן הפרקים

42 - 1	א. תפילין, תפילה, ברכות
102 - 43	ב. שבת
145 - 103	ג. מועדים
180 - 146	ד. איסור וטהרה
203 - 181	ה. נדרים, צדקה, מילה
259 - 204	ו. רפואה, השתלות
333 - 260	ז. נשים, הפריות
343 - 334	ח. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

הרב ישראל פסח פיינהנדלר, ירושלים	1. אבני ישפה ו, ז
הרב אברהם דורי, ירושלים	2. אדרת תפארת ה
קובץ לעניני הלכה ומנהג, מאנסי	3. אור ישראל נד-נו
מפיצי אור השבת, ניו יורק	4. אור השבת יט
ישיבת כסא רחמים, בני ברק	5. אור תורה
הרב מצליח מאזוז, תונס	6. איש מצליח א או"ח
הרב דקל כהן, בני ברק	7. אלישיב הכהן ב
מוסדות אור יעקב אור זרוע, רחובות	8. אמת ליעקב יח
מאסף לתורה הגות וספרות, ירושלים	9. אסופות א-ב
מכון שלזינגר שליד שערי צדק, ירושלים	10. אסיא פג-פו
הרב יעקב אריאל, רמת גן	11. באהלה של תורה ה
מוסדות קרלין סטאלין, ירושלים	12. בית אהרן וישראל
לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים	13. בית הלל לו-לט
מבצר הכוללים דקרית יואל, מונרו	14. בית ועד לחכמים ב, ג
הרב מרדכי פוגלמן, קרית מוצקין	15. בית מרדכי
הרב מאיר קרוצ'י, באר שבע	16. בנו של אברהם ב
קובץ תורני לחדו"ת ובירורי הלכה, ירושלים	17. הברכה א-ב
הרב יהודה ברכה, ירושלים	18. ברכת יהודה ג
הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר, ירושלים	19. ברכת ראובן שלמה ח
תלמידי וחסידים סאטמאר, ברוקלין	20. גינת ורדים ו
הרב דב ליאור, קרית ארבע חברון	21. דבר חברון א-ב

- הרב אליהו אברז'ל, ירושלים
הרב בניהו דיין, ירושלים
הרב פנחס אברהם מיערס, האג
הרב שלמה שניידר, מונטיסלו בניו יורק
הרב חיים קנייבסקי, בני ברק
בית דין צדק ובית הוראה, ירושלים
הרב רפאל משה אלבאז, צפרו במרוקו
הרב יהודה משה יוסף, ירושלים
הרב דוד פיינשטיין, ניו יורק
ועד רבני זק"א, ירושלים
ראשי ולומדי הכוללים בשיכון סקווירא, ניו יורק
הרב יעקב אפשטיין, שומריה
הרב עמרם אלבאז, צפרו במרוקו
הרב דניאל פהלבני, ירושלים
מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
בית הוראה המרכזי לדיני ממונות, ירושלים
הרב נתן גשטטנר, בני ברק
רב מאיר אמסעל, ברוקלין
בית מדרשו של הרב שמואל וזנר, בני ברק
הרב אברהם שיראזי, נתניה
הרב חיים דוד הלוי, תל אביב
הוצאת מוריה, ירושלים
הרב חזקיה פייבל רוזנברג, דברצין וברוקלין
חברת האבת שלום, ירושלים
יד הרב הרצוג, ירושלים
הרב יוסף ליברמן, ירושלים
הרב שלמה שמשון קרליץ, בני ברק
הרב זמיר כהן, ירושלים
ארגון נצח משפחת ישראל, מונסי
הרב אוריאל לביא, קשת בגולן
הרב יהושע מאמאן, ירושלים
הרב יהושע בוימל, ניו יורק
תלמידי וחסידים באבוב, ברוקלין
הנהלת בית דין צדק, ירושלים
כולל להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק
מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
הרב אפרים גרינבלט, ממפיס-טנסי
הרב דוד ברדא, טבריה
הרב אהרן פלדר, פילדלפיה
מכון שער המשפט, ירושלים
הרב שמעון גרינפלד, סעמיהאלי בהונגריה
הרב עקיבא יוסף שלזינגר, ירושלים
הרב יוסף קאפח, ירושלים
הרב שמחה אהרן שטרולי, ברוקלין
מוסד הרב קוק, ירושלים
ארגון בני הישיבות תפארת ירושלים, ירושלים
הרב משה לוי, בני ברק
ישיבה גדולה אמרי יוסף ספינקא, בארא פארק
הרב משה שטרנבוך, ירושלים
22. **דברות אליהו ז**
23. **דברי בניהו יג-יד**
24. **דברי פנחס א**
25. **דברי שלמה ד**
26. **דעת נוטה א**
27. **דרכי הוראה י**
28. **הלכה למשה**
29. **הרי יהודה ב**
30. **ודברת במ**
31. **וך ונקי ב**
32. **זרע יעקב ח, יא**
33. **חבל נחלתו ח**
34. **חיי עמרם**
35. **חמורי דניאל א**
36. **ישורון כא**
37. **ישיב יצחק כב-כה**
38. **הישר והטוב ח**
39. **להורות נתן טו**
40. **המאור תכה-תכח**
41. **מבית לוי יט**
42. **מהלכי משפט א**
43. **מורה לרבים**
44. **מוריה**
45. **מכתב לחזקיהו**
46. **מקבציאל לה**
47. **משואה ליצחק א-ב**
48. **משנת יוסף ז**
49. **משפטי שלמה ב**
50. **נזר כהן א**
51. **נצח ישראל ד**
52. **עטרת דבורה א-ב**
53. **עמק יהושע ו**
54. **עמק יהושע השלם**
55. **עץ חיים (ברוקלין) ה, ז, ט**
56. **פסקי דין-ירושלים יא**
57. **פעמי יעקב טט**
58. **קול התורה סו**
59. **רבבות ויובלות ב**
60. **רביד הזהב ב**
61. **שאלת אהרן ב**
62. **שורת הדין טו**
63. **שו"ת מהרש"ג ה**
64. **שו"ת רבי עקיבה יוסף א-ב**
65. **שו"ת הריב"ד א**
66. **שערי איש**
67. **תורה שבעל-פה מו**
68. **תפארת ט**
69. **תפלה למשה ה**
70. **תפארת שבתפארת א, ו, ח**
71. **תשובות והנהגות ה**

מפתח השמות

- אבן צור, ר' שלמה אליהו 325
 אברהם, ר' מרדכי 116
 אברהם, סופר אברהם 205
 אברז'ל, ר' אליהו 26, 27, 156, 188,
 227, 247, 262, 263, 299, 303, 309,
 329, 326, 324, 321
 אוברלנדר, ר' ברוך 102
 אויש, ר' שמואל זאב 92
 אושינסקי, ר' יצחק צבי 255
 איזירר, ר' חגי 328
 אייזנבך, ר' יעקב 91
 אייכלר, ר' מרדכי זאב 62, 275
 אינדיג, ר' אריה אשר יצחק 64
 אלבאז, ר' עמרם 322
 אלבאז, ר' רפאל משה 203, 325, 336
 אלישיב, ר' יוסף שלום 286, 302, 314,
 331
 אמסל, ר' יעקב 39
 אמסל, ר' מאיר 140
 אמסלם, ר' חיים 256
 אפשטיין, ר' יעקב 5, 89, 201, 343
 אריאל, ר' יעקב 44, 63, 84, 93, 107,
 110, 111, 130, 161, 171, 197
 בוימל, ר' יהושע 199, 252, 272, 291
 ביטון, ר' אליהו 184
 בלום, ר' דוד 254
 בלפר, ישראל 68
 בן-מאיר, ר' יהושע 278
 בן-פורת, ר' אליעזר 163, 169
 בן-שלמה, ר' זכריה 342
 בנר, ר' אוריאל 174
 בקשי דורון, ר' אליהו 76
 בר-אילן, יחיאל 218
 בר-אילן, ר' נפתלי 241
 בר-שלום, ר' אליהו 149
 ברדא, ר' דוד 177
 בריף, ר' משה מאיר 333
 ברכה, ר' יהודה 38, 59, 121, 124,
 226, 304, 292
 בונסדורפר, ר' מאיר 276, 283
 גוטמן, ר' חיים קלמן 117
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 67, 153, 283
 גולדמיניץ, ר' אברהם יעקב 230
 גולדשמידט, ר' טוביה 275
 גזית, ר' איל 36
 גנזל, טובה 162
 גרוביס, ר' ישראל אלטר 45
 גרוס, ר' חיים ישכר 300
 גרוסמן, ר' שמשון 339
 גרטנר, ר' צבי 261, 283
 גרין, יוסי 260
 גרינבלט, ר' אפרים 58, 155, 215
 גרינפלד, ר' שלמה 300
 גשטטנר, ר' שלמה 11, 159, 220, 235,
 301, 317, 332, 333
 דורי, ר' אבם 49-51, 105, 259, 308
 דייטש, ר' זאב 86
 דייטש, ר' מתתיהו 284
 דיין, ר' בניהו 60, 75, 83, 97, 160, 191
 הלל, ר' יצחק 223
 הלפרין, ר' לוי יצחק 158, 266
 הלפרין, ר' מרדכי 151, 164, 173, 204,
 232, 233, 237, 250, 251, 271
 הרצוג, ר' יצחק אייזיק 210
 וונדר, ר' שמואל 333
 וונדר, ר' מאיר 213
 וייס, ר' אברהם צבי 148
 וייס, ר' אשר זליג 132, 187, 253, 261
 וייס, ר' יהושע 339
 וייס, ר' משה מנחם 32
 וקסמן, ר' ישעיה לייב 73
 ורצברגר, ר' דוד יצחק 80
 זילבר, ר' מנחם זכריה 333
 זילברשטיין, ר' יצחק 186
 זנגר, ר' יום טוב 185
 טולידנו, ר' גבריאל 94, 179
 טירהויז, ר' נחמן 153
 טמפלר, ר' משה יצחק 77
 טרבילו, ר' יצחק אהרן 134
 טרטנר, יעל 238

- פארן, גאולה 209
פוגלמן, ר' מרדכי 18, 47, 139, 313
פיינהנדר, ר' ישראל פסח 3, 6, 25, 46,
65, 81, 82, 85, 123, 125, 165, 170,
202, 232
פיינשטיין, ר' דוד 14, 28, 78, 104, 120,
126, 142, 168, 176, 190
פיינשטיין, ר' משה 293
פינקלשטיין, ר' ברוך 293
פיקסלר, דרור 209
פלבני, ר' דניאל 61
פלדר, ר' אהרן 147
פלך, ר' פסח אליהו 89, 90
פנחסי, ר' אליהו חיים 250
פרבשטיין, ר' יעקב מאיר 248, 249,
פריינד, ר' לוי 45
צימרמן, דינה 162
צינר, ר' גבריאל 40
קאפח, ר' יוסף 42, 98
קטן, ר' יואל וחנה 294
קידר, ניצן 207
קליימן, פסח 163, 169
קליין, ר' משה שאול 153
קנייבסקי, ר' חיים 13, 21
קנייבסקי, ר' יעקב ישראל 242
קניג, ר' דוד יהושע 338
קניג, ר' חיים ישעיה 40
קרויז, ר' אהרן מאיר 131
קרוצ'י, ר' מאיר 15
קרליץ, ר' שלמה שמשון 330
רובין, ר' מנחם מנדל 109
רובין-הלברשטם, ר' שלום יחזקאל
שרגא 52
רוזין, ר' יוסף 252
רוזן, ר' ישראל 66, 67
רוזנבלט, ר' שמואל יצחק 153
רוזנברג, ר' חזקיה פיבל 258, 273, 318,
רייז, ר' יואל משה 195
רייזמן, ר' צבי 284
רייסקין, שלומי 240
רפפורט, ר' חיים 102
רקוב, ר' יעקב 118
- יגר, ר' שמואל 338
יוסף, ר' יהודה משה 141, 225
יוסף, ר' עובדיה 41, 243
יפה, ר' יוסף 180
יפה, ר' יעקב 251
יפה, ר' שמואל ישעיה 340
כהן, ר' אמנון 222
כהן, ר' דקל 16, 22
כהן, ר' זמיר 289, 290, 298
כהן, ר' שאר ישוב 211
כפיה, ר' רחמים יהודה 277
כצנלסון, עדנה 280
לאו, ר' ישראל מאיר 224
לביא, ר' אוריאל 268, 270, 312, 316,
319, 320, 323
הלוי, ר' חיים דוד 138, 182
לוי, ר' משה 288, 295
לויין, ר' אברהם דב 275, 338, 339
לויין, ר' יהושע 153
ליאור, ר' דב 9, 56, 103, 264, 267, 296,
307, 335, 341
ליבס, ר' יצחק אייזיק 310
ליברמן, ר' אהרן 145
ליברמן, ר' יוסף 10, 20, 40, 70, 95,
119, 135, 144
לינדנפלד, ר' אהרן 151
ליפשיץ, ר' גימפל 115
מאזוז, ר' מצליח 52
מאמאן, ר' יהושע 108, 181, 287, 297
מוזסון, ר' יעקב שלמה 153
מורגנשטרן, ר' יצחק מאיר 153, 154
מייערס, ר' פנחס אברהם 100
מרמלשטיין, ר' אלעזר 136
מרמלשטיין, ר' משה יחיאל 7
ר' משה בן מיימון 209
נבנצל, ר' אביגדור 284
נויבירט, ר' יהושע 67
נישלוס, ר' משה 242
נשר, ר' בן ציון 257
עמאר, ר' שלמה משה 228
עקשטיין, ר' אברהם ור' שלמה צבי 333
עקשטיין, ר' דוד 101

שלוזינגר, ר' אליהו 216	שבתאי, ר' דוד 251
שלוזינגר, ר' ברוך ראובן שלמה 87, 129,	שור, ר' דוד 53
274	שורץ, ר' יחזקאל שרגא 88
שלוזינגר, מנחם 237	שטיין, ר' משה 72
שלוזינגר, ר' עקיבה יהוסף 17, 35, 37,	שטיינברג, אברהם 210
48, 57, 71, 112, 127, 137, 150, 166,	שטיינמץ, ר' נחמן יחיאל מיכל 122
178, 183, 198, 200	שטרולי, ר' שמחה אהרן 54, 99, 106,
שניידר, ר' שלמה 96, 229, 269, 310	244, 167
שפירא, ר' חיים 208	שטרן, ר' שמואל אליעזר 105, 194
שפרן, ר' יגאל 279	שטרנבוך, ר' משה 4, 8, 43, 74, 79,
שרגא, ר' ברוך 219	113, 114, 128, 133, 143, 175, 189,
שרלו, ר' יובל 221	192, 193, 214, 239, 245, 282, 284,
שרמן, ר' אברהם חיים 231, 283	305, 327
שרשבסקי, ר' יהודה 146	שיראזי, ר' אברהם 315
ששון, ר' יוסף חיים 24	שכטר, ר' יצחק שמואל 2, 19, 34, 55,
ששון, ר' יעקב 234	69, 157, 196, 236, 265, 281,
	285, 311, 337
	שלוש, ר' שלמה 217

מפתח הענינים

אבהות 269-271; אבלות 257-259; אבעבועות 91; אבר 35, 75, 78, 79, 247, 254; אוטובוס 185; אולטרה סאונד 177, 248, 304; אומגה 3 146; איטר 6-10, 103, 269; איירס 289, 295; אינפוזיה 232; אינקובטור 199; איסור שנשרף 147; אלצהיימר 133, 327; אלרגיה 30; אמבולנס 97, 338; אנטומיה 164; אצבע 178; אקווריום 45; אקמול 56, 74, 108; ארבע כוסות 112, 113; ארבעת המינים 103, 143; אשכים 297; אשר יצר 1.

בדיקות סקר 218; בורר 72; ביבליוגרפיה 213; ביוץ 56, 97, 160; ביפר 70; ביציות 264, 277, 278, 282; ביקור חולים 222-227; בישול 82, 83; בית אבות 103; בית חולים 56, 70, 81, 97, 99, 101, 130, 144, 251-248, 256; בית כנסת 20, 21; בית עלמין 160; בנק זרע 197; בבוק גומי 75; ברכות 33-28; ברכת החמה 102.

גבורת אנשים 48-51, 329-331; גט 215; גידם 2, 18; גילוח 103, 161; גירוד 85; גלאי מתכת 66; גלוטן 24, 110, 111, 113; גלולות 103, 171, 176; גרות 194, 303.

דיאטה 25, 33; דילול 342; דלת מגנטית 67, 70; דני"א 271, 306.

הגומל 34, 35; הומוסקסואלי 290, 315; הזרעה מלאכותית 272-274; הכאה 85; הנקה 103; הפלות 186; הפריות 84, 260, 264, 281-283; הצלה 12, 40; הרדמה 188, 194; הרטבה 324; השתלות 19, 214, 229, 231, 239-243; התעמלות 98-96.

ויטמינים 29, 60, 74; וסת 124, 175.

זית 201; זנות 326; זק"א 56; זקנים 69, 112, 131, 184, 185, 203, 223, 311; זריקות 84, 189; זרע לבריקה 265-267, 276, 287, 288.

- חולה 214, 222-229, 232; חולירע 136; חזן 91; חיידק טורף 221; חינוך 182; חליבה 61, 62, 117; חליצה 332, 333; חנוכה 10, 103, 144; חניטה 252; חרדה 174; חרש 5, 129, 130, 145, 272, 313, 332, 333, 339.
- טבור** 63, 237, 238; **טבילה** 178-180; **טבעת** 166; **הטוב שברופאים** 212; **טומאה** 246-251; **טחורים** 166; **טלטול** 58-60; **טלפון** 56; **טריפה** 311.
- יארצייט** 259; **יד** 88; **יולדת** 77, 80-82, 97, 165, 214; **יום טוב** 117-120, 191; **יום כיפור** 133, 142, 215, 269; **יומן** 65; **יחוד** 311.
- כדורי שינה** 47, 97; **כוונה** 15; **כויה** 341; **כיבוד אב** 183, 184; **כימותרפיה** 179, 296; **כלב** 21; **כליות** 91, 239, 242, 243; **כמוסות** 32; **כסא גלגלים** 52-56; **כרסת** 110, 111; **כשפים** 151; **כתובה** 317; **כתמים** 176.
- לב** 241; **לולב** 10; **לחם** 46; **לידה** 43, 56, 305.
- מאכלים** 26, 27; **מגילה** 145; **מגן** 192; **מד"א** 56; **מדבקה** 56; **מדחום** 86, 87; **מוות** 233-235; **מום** 307, 308, 311; **מוניטור** 62; **מח אחד** 152-154; **מחלה תורשתית** 261; **מחלת נפש** 318-320; **מי שברך** 65, 155; **מיגרנה** 139; **מילה** 188-194; **מינקת** 61, 121, 270, 301-304; **מיעיים** 89, 232; **מכונת הנשמה** 340; **מכשיר אדים** 56; **מכשיר שמיעה** 66, 93, 103, 130, 132; **מלקחיים** 198; **ממשק אדם-מכונה** 68; **מניעת הריון** 264, 291-295; **מסים** 203; **מעוברת** 126-128, 177, 248; **מעלית** 69, 70, 251; **מקדש** 343; **מקל** 119, 120, 215; **מראות דם** 173; **מרור** 103; **מרפאה** 335; **משאבה** 62; **משותק** 143, 337; **משחה** 92; **משקפים** 38, 39, 58-56, 96, 160, 335, 343; **מתנה** 203.
- נדה** 162-177; **נזק** 340; **נטילת ידיים** 22, 23; **ניוול** 253; **נישואי קרובים** 262, 263; **נישואין** 308; **ניתוח** 43, 58, 116, 227; **נכרים** 20, 53, 56, 83, 150; **נפילה** 322; **נפל** 244; **נשיאת כפים** 17-19.
- סגולות** 45; **סוטה מין** 44; **סומא** 21, 37, 102, 155, 314; **סיגריות** 200; **סיר לילה** 13; **סירוס** 264, 296; **סכרת** 103, 324, 329; **ספירת העומר** 103, 116; **סריס** 11; **סת"ם** 9, 195.
- עגבת** 329; **עדשות** 56, 64, 65; **עובר** 214, 245; **עונה** 309; **עור** 56, 81, 160, 161; **עיסוי** 56; **עירובי חצרות** 99-101; **עירוי** 56, 103; **עישון** 56, 96, 114, 115, 138, 148, 149, 200; **עלוקה** 183; **עליה לתורה** 142; **עקרות** 162, 163, 265, 268, 298, 299, 328.
- פגים** 76, 199; **פדיון הבן** 196-199; **פה** 31; **פוליגרף** 323; **פוריות** 56, 186, 187; **פונדקאות** 260, 264, 275-277, 280, 282, 283; **פיזיותרפיה** 72, 97; **פסול לעדות של מעשן** 149; **פסח** 96, 15-103; **פסיכולוגיה** 56, 202; **פצוע דכה** 286; **פצע** 82, 170, 172; **פרוובול** 334; **פת** 24; **פתילות** 139.
- צדיק** 81; **צדקה** 186, 187; **צוואה** 336; **צמח** 312; **צרוד** 91; **צרעת** 325.

קבורה 155, 254-256; קבלה – הכרעה הלכתית 151; קונדום 267; קטטר 1; קטניות 109;
 קטנים 138, 236; קידוש 141; קידושין 312-316; קיטע 17, 79; קינזיולוגיה 152-154;
 קלנועית 56; קנין 337; קעקע 155-159; קרום בתולים 165; קריאת שמע 12, 13.
 ראש 240; רופא 214, 215; רחם 246, 296, 316; ריאות 220; ריסים 157; רפואה 204-243;
 רפואה אלטרנטיבית 219; רקמות 270.
 שבולת שועל 113; שבועה 181; שביעית 200-202; שבת 43-97; שהחינו 36-39, 193;
 שוטה 3, 4, 161, 182, 229, 252, 258, 300, 332; שום 202; שונא 227; שופר 130-132;
 שחיטה 71; שחלות 284, 285; שיבוט 260; שידוך 310; שיניים 51, 75, 95, 97, 103, 150,
 335; שיתוק 55; שכר 202, 338, 339; שערות 11, 58, 160, 180; שתל כוכליארי 94.
 תאי גזע 279; תהילים 41, 42; תחבושת 22, 155; תסמונת דאון 3, 193; תספורת 161;
 תענית 103, 121-124; תפילה 14-16, 45, 214, 215; תפילין 2-10, 58; תפילת הדרך 40;
 תקיפה ביולוגית 255; תרומת דם 230, 236; תרופות 28, 48-51, 59, 60, 74, 75, 90, 91,
 108-118, 120-140, 202; תשעה באב 103, 125-128.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. ברכת אשר יצר בחולה שאינו מוציא שתן אלא על ידי קטטר. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ח, סי' ז-ח, עמ' כד-לד.
- כשהשתן יוצא מאליו מעט מעט בלי הרגשה אינו צריך לברך אשר יצר, דלא כשו"ת הר צבי, או"ח, ח"א, סו, ושבת הלוי, ח"ג, צד.
2. הנחת תפילין על ידי אחר. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ג, סי' א-ד, עמ' לג-מו.
- חולה שאינו יכול לקשור את התפילין בעצמו, יכולים אשתו או בתו להניח לו. כמו כן גידם ומי שידו משותקת.
3. תפילין בילד שיש לו תסמונת דאון. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. שו"ת **אבני ישפה**, ח"ו, סי' ג. ה, עמ' ו-ז, י-יב.
- הוראות כיצד לנהוג בתפילין, עליה לתורה ודרשה באופן שגופו יהיה נקי. לא בכל מחלת נפש נחשב כשוטה.
4. חיוב במצוות למי שמפגר בשכלו. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' כה, עמ' מ-מא.
- יש להחמיר שאין דינו כשוטה, וחייב בתפילין אם נשמר מהפחה.
5. חרש שלימדוהו לדבר. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ח, סי' ב, עמ' 17-29.
- בירור אם: חייב במצוות, יכול להוציא אחרים ידי חובתם, קידושיו קידושין וגיטו גט.
6. בחור שהתחשמל ותש כח הימין. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' א, עמ' א-ב.
- יניח תפילין על ידו הימנית ודינו כאיטר. דיני מי שיש לו רק תפילין של איטר, או איטר שיש לו רק תפילין של ימני.

7. דיני איטר יד בהלכה. הרב משה יחיאל מרמלשטיין. **תפארת שכתפארת**, ח, שנד-שנו. מכלול דיני האיטר לגבי ברכות, תפילין ועוד.
8. האם ראוי להרגיל את הילד האיטר לכתוב בימין. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' יב, עמ' כג-כד.
- יש טעמים שרצוי לא להרגילם, אלא אם כן מרגילים אותם בין לכתיבה ובין לשאר מלאכות.
9. כותב בשמאל ורוב מלאכות בימין לענין הנחת תפילין. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, או"ח, סי' לב, עמ' 36.
- בסי' לד עמ' 37: כותב ועושה רוב מלאכות בשמאל ומלאכות מדויקות בימין לענין כתיבת סת"ם.
10. איטר בכוס של ברכה ונטילת לולב. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ז, סי' מג, קכג, עמ' עג, קפז.
- יש חילוקי דינים בין תפילין, זימון ונטילת לולב, ובין ספרדים ואשכנזים. בסי' קלח עמ' ריא-ריב השיב על דיני איטר בנר חנוכה ובשאר מצוות.
11. ילד שנולד במחלה שאין לו שום שערות על הגוף וגם בעתיד לא יהיו לו. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ו, סי' ד, עמ' ד-ה.
- יש להחמיר שהוא גדול כשנעשה בן י"ג, ולא לקולא להוציא רבים ידי חובתם. נחשב גדול מן התורה כשנעשה בן עשרים ויש לו סימני סריס, או בן ל"ה אף אם לא הביא שערות.
12. חבר הצלה שנקרא סמוך לסוף זמן קריאת שמע. חברי הכולל. **תפארת שכתפארת**, ח, קלג-קמג.
- בחשש פיקוח נפש ילך מיד, ורק כשיש עמו חבר שכבר קרא יבקש ממנו שהוא ילך.
13. קריאת שמע נגד סירי לילה של ילדים וחולים. הרב חיים קנייבסקי. **דעת נוטה**, ח"א, סי' צ, עמ' רכו.
- יש לזיהר.
14. אכילה קודם התפילה למי שחלש לבו. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת במ**, סי' ח, עמ' יט-כג.
- יכול לשתות לפני התפילה תה, קפה, חלב.
15. חיוב כוונה בתפילה. הרב מאיר קרוצי'. שו"ת **בנו של אברהם**, ח"ב, או"ח, סי' ג, עמ' יד-ט.
- חולה שאין באפשרותו לכוין כלל ואפילו בברכת אבות אינו רשאי להתפלל, אבל אם התפלל כבר בלי כוונה אין מחזירים אותו.
16. ישיבה בארבע אמות של המתפלל. הרב דקל כהן. **אלישיב הכהן**, ח"ב, סי' ט-י, עמ' סח-צא.
- חולה או זקן או חלוש שקשה להם לעמוד או להתרחק רשאים להקל ולשבת, ומה טוב אם יוכלו להתפלל או ללמוד בינתים.

17. כהן בעל מום לנשיאת כפים. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' לה, עמ' צ-צג.
- כהן קיטע היוצא בקב שלו והתיר לו בברודי הרב שלמה קלוגר לשאת כפיו מכיון שדש בעירו, לא יעלה לדוכן בירושלים עד שיעברו שלושים יום.
18. כהן שבגלל מחלתו קטעו לו יד אחת. הרב מרדכי פוגלמן. **בית מרדכי**, סי' יב, עמ' כב-כג.
- אינו עולה לדוכן אף שנשאר החלק העליון של היד עם הזרוע, כי אין לו כף.
19. נשיאת כפים בכהן שעבר השתלת איברים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ב, סי' ה-ח, עמ' נא-סד.
- בהשתלות פנימיות ודאי מותר, אבל גם ביד או ברגל תותבים מותר כי מכסים בטלית.
20. הכנסת נכרי לבית הכנסת לשמש זקן. הרב יוסף ליברמן. שו"ת **משנת יוסף**, ח"ז, סי' קמח, עמ' רכד-רכה.
- מותר לו להכניס את הזקן לבית הכנסת, ומוטב שישב בפניה או שיצא החוצה.
21. כניסת סומא עם כלב לבית הכנסת לתפילה. הרב חיים קנייבסקי. **דעת נוטה**, ח"א, סי' סח, עמ' רסו.
- כשאינו יכול ללכת בלי הכלב אין איסור.
22. נטילת ידיים במי שהניח רטיה על מכה שבידו. הרב דקל כהן. **אלישיב הכהן**, ח"ב, סי' טו, עמ' קכה-קכו.
- כשהמכה כואבת ואין לחוש שיריד את הרטיה רשאי ליטול ידיו עליה בברכה, וחלוקים הדינים בתחבושת.
23. חולה שאינו יכול לרדת ממיטתו ורוצה ליטול ידיו לאכילת פת. חברי הכולל. **תפארת שבתפארת**, ח, קצד-רא.
- ראוי להמתין עד שיבוא אדם ליטול לו ידיו, וכשמסופק אם יבוא יכול לעטוף ידיו במפה ולאכול.
24. פת פוטרת כל מיני מאכל. הרב יוסף חיים ששון. **מקבציאל**, לה, תשס"ט, שצב-שצו.
- גם מי שרגיש לגלוטן ואינו אוכל בסעודות השבת רק כזית פת, פוטר את שאר המאכלים.
25. החליט לאכול כמות מסוימת בגלל דיאטה ושינה דעתו. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. שו"ת **אבני ישפה**, ח"ז, סי' יד, עמ' כא.
- שקל פרוסת לחם ונמלך לאכול עוד, צריך לברך שוב המוציא.
26. מאכלים המותרים ומזיקים לדעת הרופאים. הרב אליהו אברז'ל. **הברכה**, א, תשס"ט, כג-כה.
- יש להתרחק מכל הדברים המזיקים, אפילו אם הם דברי מאכל המותרים.
27. מאכלים המזיקים לדעת הרופאים. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' יז, עמ' לז-לט.
- חובתנו לשמור על בריאות גופנו, ולהתרחק מכל הדברים המזיקים אפילו אם הם דברי מאכל המותרים.
28. ברכה על תרופה. הרב דוד פיינשטיין. שו"ת **ודברת במ**, סי' ל, עמ' עא-עב.

- המנהג הוא שאין מברכים על משקה מתוק ששותים כדי לבלוע את התרופה.
29. אכילת כדורים או ויטמינים שיש להם טעם טוב. חברי הכולל. **תפארת שבתפארת**, ו, קנז-קפא.
- צריך לברך עליהם בין בתוך הסעודה ובין שלא בתוך הסעודה.
30. הסובל מאלרגיה או מסוכר ואינו יכול להתאפק מאוכל המזיק לו. חברי הכולל. **תפארת שבתפארת**, ו, רכ-רכט.
- יפטור עצמו תחילה במאכל אחר, או שיאכלו בתוך הסעודה.
31. הנותן לפיו חומרי הטעמה כדי לסלק את ריח הפה. חברי הכולל. **תפארת שבתפארת**, ו, רמח-רנא.
- מן הדין אין צריך לברך, אבל כשרוצה ליהנות מהטעם יברך על דבר אחר תחילה.
32. אכילה שלא כדרך אכילתן. הרב משה מנחם וייס. **תפארת שבתפארת**, ו, עז-פה.
- מותר להאכיל איסור לחולה שלא כדרך אכילתו כגון בתוך כמוסות.
33. ברכה על מאכלים שאינו אוהב ואוכלם בגלל הדיאטה, או השותה מים חמים במוצאי שבת לסגולת רפואה. חברי הכולל. **תפארת שבתפארת**, ו, רלט-רמו.
- כל שאוכל מאכל הראוי צריך לברך אף כי הוא איסור שהותר לחולה, או שנחנך לדיאטה שלו. בשתיית המים החמים להגר"א לא יברך, ולבעל אגלי טל יברך.
34. ברכת הגומל כשניסה לאבד עצמו לדעת והצילוהו הרופאים. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חכ"ג, סי' יד, עמ' עט-פה.
- יכולים להניח לו לברך בלי שם ומלכות, אבל כשרצה לעשות זאת מחמת שיבוש דעתו וצרות שעברו עליו, אין למונעו מלברך בשם ומלכות.
35. ברכת הגומל בסכנת אבר ונתרפא. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' עב, עמ' קנב-קנד.
- דין אם מברכים כאשר רק אבר אחד היה בסכנה.
36. ברכת שהחינו. הרב איל גזית. **אמת ליעקב**, יח, תשס"ז, מ-נד.
- מי שנאסר עליו מטעמי בריאות לאכול פרי מסוים, יברך עליו בשעה שרואהו.
37. ברכת שהחינו בסומא שנולדה לו נכדה. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' עו, עמ' קנז-קנח.
- יכול לברך על שמחת הלב מבלי שרואה אותה. -בסי' קד עמ' רא-רג פסק שסומא חייב בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום.
38. ברכת שהחינו על קניית משקפים. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, או"ח, סי' ז, עמ' כב-כג.
- מי שנוהג לברך על כלים חדשים, יברך גם על משקפים חדשות.
39. ברכת שהחינו על משקפים חדשות או עדשות. הרב יעקב אמסל, ועוד. **המאור**, תכה, תשס"ט, כא; תכו, סד; תכה, סח-עב.
- אין מברכים על כלי שאינו חשוב, אלא אם כן לא היה יכול ללמוד בלעדיהם וכעת כשהגיעו שמח בהם מאד.
40. תפילת הדרך לנוסעים ממונסי לניו יורק. הרבנים יוסף ליברמן, גבריאל צינר וחיים ישעיה קניג. **המאור**, תכה, תשס"ט, ח-יא.
- אנשי הצלה המובילים חולה למקום רחוק יאמרו תפילת הדרך בשבת.

41. קריאת תהילים בלילה לצורך חולה. הרב עובדיה יוסף. **פעמי יעקב**, סט, תשס"ט, צה-קד.
- מותר לקרוא גם לצורך חולה שאין בו סכנה אפילו קודם חצות, ובליל שבת ויום טוב אפילו שלא בשביל חולה.
42. קריאת תהילים על חולה. הרב יוסף קאפח. **שו"ת הריב"ד**, ח"א, סי' יד, עמ' קמב-קמג.
- רצוי שהחולה עצמו יאמר תהילים וזכות המצוה תגן בעדו, ולא שהמילים סגולה לריפוי הגוף.
- ב. שבת**
43. ניתוח לחולה בערב שבת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' סז, עמ' קלד.
- אין לדחות ניתוח לערב שבת מחמת שלמחרת בהיותו מטושטש לא יפסיד הנחת תפילין, אלא יקיימוהו בזמן שנועד לו. -בסי' פח עמ' קלד-קלה מורה על ההכנות ללידה לפני שבת. -בסי' פט עמ' קלה-קלו פוסק שלא תמיד מותר לבעל להתלוות לאשתו כשנוסעת ללדת בשבת.
44. אישפוז סוטה במוסד מחלל שבת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' כא, עמ' 175-182.
- מותר וחובה לאשפוז סוטה מין במוסד מתאים למרות שהוא עלול לחלל בו שבת.
45. תפילת הצדיקים בשבת עבור החולים. הרב ישראל אלטר גרובייס. **עץ חיים** (ברוקלין), ה, תשס"ח, שכה-שלג.
- לקט מקורות על סגולות על טבעיות ותפילות צדיקים. -בעמ' שלד כתב הרב לוי פריינד על מניעת גידול דגים באקווריום ושאר בעלי חיים בבית כסגולה לזרע של קיימא.
46. אשה שאסור לה לאכול לחם מחיטה. הרב ישראל פסח פיינהנדרלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' כו, עמ' מה-מח.
- צריכה לאכול לסעודת שבת כזית או כביצה. מי שלא יאכל כלל פת חיטה, ישתה רביעית יין לקידוש במקום סעודה. לחם סויה אינו פוטר את שאר המאכלים, רק את מה שמורחים עליו.
47. בליעת כדורי שינה בליל שבת כדי שיוכל לישון. הרב מרדכי פוגלמן. **בית מרדכי**, סי' כו, עמ' נ.
- נרדף שינה גורמים למחלות מסוכנות, ולכן מותר ליטול את הטבליות ללא חשש לשחיקת סממנים.
48. נטילת תרופה בשבת לאין אונות. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. **שו"ת רבי עקיבה יוסף**, אר"ח, סי' קכב, עמ' רכג-רכה.
- יש כמה טעמים שמותר ליטלה בשבת. -בסי' קכג עמ' רכה התיר ליטול בשבת תרופה מונעת שאינה מרפאת. -בסי' קכד עמ' רכו-רכח השיב לשואל ומשיב על חילול שבת בשביל חיי שעה. -בסי' קכה עמ' רכח-רלא השיב לרבו הרב חיים סופר בסוגית מאכילין הקל הקל לחולה בשבת.
49. תרופה לכח גברא בשבת. הרב אברהם דורי. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 95-107.
- יש להתיר ליטול תרופה זו בשבת.

50. לקיחת תרופה בשבת לצורך קיום המצוה. הרב אברהם דורי. **אדרת תפארת**, ח"ה, סי' לה, עמ' קלה-קמה.
- יש כמה צדדי היתר ליטול את התרופה בשבת.
51. חיוב נטילת תרופה כשסובל מחוסר כח גברא. הרב אברהם דורי. שו"ת **אדרת תפארת**, ח"ה, סי' נו-נוז, עמ' רעט-רפז.
- חייב ליטול את התרופה כדי לקיים מצות עונה, ועליו להוציא על זה עישור מנכסיו ואולי אפילו חומש. -בסי' סו, ס"ק ד, ה, עמ' שדמ, דן בעקירת שיניים במקום צורך, וחולה שהרופאים התיאשו ממנו אם יש להרבות בתפילה עליו שיבריא.
52. יציאת נכה בכסא גלגלים לרשות הרבים בשבת. הרבנים שלום יחזקאל שרגא רובין-הלברשטם ומצלח מאזוז, בתשי"ט. שו"ת **איש מצליח**, ח"א, או"ח, סי' לד-לה, עמ' תקיט-תקלב.
- בתנאים מסוימים מותר לנכה לצאת בכסא גלגלים לרחוב כי חזותו מוכחת עליו.
53. שימוש לנכה בכסא גלגלים על ידי גוי. הרב דוד שור. **המאור**, תכה, תשס"ט, מד.
- הוראות כיצד יצא מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת.
54. יציאה בשבת בכסא גלגלים כשמגלגלו בעצמו. הרב שמחה אהרן שטרולי. **שערי איש**, סי' ד, עמ' לג-לה.
- במקום צורך ואין עכו"ם יכול לצאת בכסא גלגלים.
55. הסעת ילד בר מצוה משותק חלקית בכסא גלגלים במקום שאין עירוב. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ד, סי' כד-כז, עמ' קכח-קמג.
- עדיף לשכור דירה ליד בית הכנסת, ואם לאו מותר לדבר מצוה בסיוע עכו"ם, ובפרט שהקהל יודעים דוחקו.
56. בהלכות שבת. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, או"ח, סימנים ועמודים:
- רפא, 145. יציאה לנכה מחוץ לעירוב בעגלת נכים. רפד, 146. השריית עדשות מגע. רפז, 147. נסיעה לבית חולים כדי לשהות ליד חולה שיש בו סכנה. רצה, 151. טלטול משקפיים שנשברו. שטו, 161. פינוי חללים על ידי זק"א. שנ, 183. שימוש במכשיר אדים. שסו, 189. בדיקת ביוץ. שעד-שעה, 192. לקיחת אקמול וויטמינים. הגשת רפואה שאינה מחייבת. שעו, 193. התקשרות טלפונית להרגעת בני משפחה. שעז-שפג, 197-194. אימון החדרת עירוויים. עיסוי. לקיחת תרופות בשבת בזמננו. טיפול רפואי שתועלתו פסיכולוגית בלבד. טיפול בפגיעה אסתטית. הסרת עור על ידי גירוד. טיפולי פוריות. שפז, 201. עדיפות של דאורייתא בשינוי מול איסור דרבנן בחולה שאין בו סכנה. שפח, 202-203. שאלות על סימן שכח. שצז-ת, 206-208. חזרה ממשמרת בבית חולים עם נהג נכרי. חילול שבת לצורך טיפול נפשי. חילול שבת של מתנדב במד"א. עישון בשעת שמירה. תטו-תטז, 218-219. עזרה רפואית לגוי. נסיעת תומכת לידה. תכג, 222. הסרה והדבקה של מדבקה למניעת הריון לצורך טבילה. תמג, 233. כסא גלגלים חשמלי. תמד, 234. קלנועית של מכון צומ"ת. תסב, 245.
- הסעת ילד קטן כשאמו כורעת ללדת.
57. הליכה במשקפים במקום שאין עירוב. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רכי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' קיד, עמ' ריח-ריט.

- אסור לצאת במאירת עינים לכלי הבטה, כי לרבים זה רק לנוי, ויש חשש שינקא אותם מהבל-בסי' קס עמ' רצא-רצב דן כיצד ינהג במצות ראייה בעליה לרגל.
58. צמיד או שרשרת שרשומים בהם פרטי מחלת הנושאם. הרב אפרים גרינבלט. **רבכות ויובלות**, ח"ב, סי' ל, עמ' טו.
- מותר לטלטלם בשבת במקום שאין עירוב משום פיקוח נפש-בסי' לא עמ' טז פסק שחולה שעבר ניתוח לב פתוח ועבר היום, לא יוכל להניח תפילין בערב-בסי' מא עמ' טז פסק שמותר להשחיר את שערתיו הלבנות רק לצורך פרנסה-בסי' קמא עמ' קכז אסר לתקן בורג שנפל ממשקפים בשבת.
59. לטטול תרופות בשבת. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, או"ח, סי' יט, עמ' מו-מח. תרופות השכיחות כגון אקמול אינן מוקצה, ושאינן שכיחות מותר רק לחולה לטלטלם, ובריא יכול לסייע לו בשינוי.
60. לטטול תרופות ושימוש בוויטמינים בשבת. הרב בניהו דיין. **שו"ת דברי בניהו**, ח"ג, סי' כג, עמ' קצד-רה.
- בנסיבות שונות מותר לטלטל את התרופות או את הויטמינים.
61. חליבה בשבת. הרב דניאל פהלבני. **שו"ת חמודי דניאל**, ח"א, סי' יג, עמ' פה-צו. פרטי ההלכות כיצד תנהג מינקת כשהתינוק אינו יכול לינוק והחלב מצערה, או לחלוב כדי להרגיע כאב אוזניים.
62. משאבת חלב חשמלית בשבת. בדיקת אק"ג ומוניטור בשבת. הרב מרדכי זאב אייכלר. **הברכה**, ב, תשס"ט, קמב-קמח.
- המחבר את המכשיר עושה את האיסור, ולא מי שגופו מחובר למכשיר.
63. שאיבת דם מחבל הטבור בשבת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' לה, עמ' 253-259.
- מעיקר הדין מותר ליטול דם מחבל הטבור במיוחד אחרי היפרדותו מהאם, ויעשו זאת בבית חולים שומר שבת המעסיק גוי.
64. עדשות רכות שהתייבשו ליתנם למים בשבת שיתרכו. הרב אריה אשר יצחק אינדיג. **בית ועד לחכמים**, ג, תשס"ט, קי-קכה.
- אין בזה איסורי עיבוד ותיקון ומותר, אבל יעשה בשינוי כלאחר יד.
65. החזרת עדשות מגע רכות למים בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדרלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' ל, עמ' נו-נח.
- מותר להחזירם למים, אבל לא לשפשפם. מותר להרכיב משקפי שמש בשבת במקום שאין עירוב. מותר לצאת במשקפי קריאה שיהיו נחוצים לו בבית הכנסת. לאחר שיחה עם רופא חזר בו ממה שאסר בח"ה טיפות עינים להרטבתם בשבת-בסי' לד סק"ג עמ' סו אסר לקרוא רשימת חולים עבור מי שברך בשבת, דלא כהרב נסים קרליץ שהתיר. בסק"ו עמ' סז התיר לרופא או פסיכולוג לקרוא לצורך מצוה את יומן פגישותיו בשבוע הבא.
66. חידושים הלכ-טכניים בתחומי רפואה ובטחון בשבת. הרב ישראל רוזן. **משואה ליצחק**, ח"ב, 224-230, תמונות.
- כולל עניני מכשיר שמיעה, וגלאי מתכת בשערי הכותל ובתי חולים.
67. פתיחת דלת מגנטית בשבת באמצעות שינוי זרם ומתח. הרבנים יהושע נויבירט, זלמן נחמיה גולדברג, ישראל רוזן. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 6-7.

- היתר לדלת מגנטית בשבת במוסדות רפואה ובטחון.
68. מלאכות שבת וממשקי אדם-מכונה. ישראל בלפר. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 67-90. גישות בהלכה לפעילות מחשבתית של האדם שמפעילה מיכשור מיכני.
69. להתלוות לזקן וחולה במעלית שבת שאינה מאושרת לכל המגורים החדשים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ב, סי' יד, עמ' פא-פו.
- אין ללוות חולה שאין בו סכנה, ומותר רק כשמצב החולה אינו מאפשר להשאירו לבד אפילו לזמן קצר.
70. שאלות בנושא אלקטרוניקה בשבת בבית חולים. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ז, סי' סז, עמ' קיב-קיג.
- תשובות לשאלות על דלתות מצלמות ועינים אוטומטיות, השימוש בכיפר, עליה במעלית על ידי גוי, משלוח אוכל בהכשר מיוחד.
71. שחיטת בהמה בשבת לצורך חולה קטן שיש בו סכנה. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' קכא, עמ' רכא-רכג.
- הרב שמואל סלנט הורה שיקנו מטבח גוי, ולא ישחטו לו.
72. בורר קטניות כתרגיל פיזיותרפיה. הרב משה שטיין. **מבית לוי**, יט, תשס"ח, קפג.
- כשעבר אירוע מוחי וכתרגילים בפיזיותרפיה נתנו לו להוציא חמש קטניות של חומוס מק"ג אורז, אין בזה משום בורר.
73. **לשון מרפא**, תמצית שיעורים סביב הלכות רפואה בשבת בשולחן ערוך אורח חיים סימן שכ"ח סעיפים א-ב, שנמסרו בחורף בישיבת כרם שלמה ד'באבוב. הרב ישעיה לייב וקסמן. ברוקלין תשס"ט, טז, רסח עמ', הסכמות, הקדמה, קיצור הלכות, מפתחות, הנצחות. בסדרת ישועת יהודה, במסגרת מפעל השכל וידוע.
74. הערות בהלכות רפואה בשבת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' צד, עמ' קמג.
- יש להקל לבריא ליטול ויטמינים בשינוי, וכן מי שהתחיל לקחת תרופה לפני השבת, או אקמול למי שסובל מכאב ראש.
75. רפואה בשבת. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, חי"ד, סי' כא, עמ' רסה-רפא.
- פסקי הלכות על השימוש בתרופה ידועה, הוצאת שן, שימוש בכדורים, בקבוק גומי לכאבי בטן. בס"י כב עמ' רפכ-רצ פירט דיני חולה שאין בו סכנה או מי שיש לו סכנת אבר.
76. מתי החובה להציל חיי פגים. הרב אליהו בקשי דורון. **בית הלל**, לח, תשס"ט, מג-מט.
- אין חיוב לטפל בפגים שנולדו לפני 23 שבועות להריון, בשבוע ה-23 והתינוק פעיל יש להחיותו, ומהשבוע ה-24 יש חובה לטפל בהם.
77. השרוי במצב של פיקוח נפש אם חייב להוציא ממון שלא לעבור איסורי תורה. הרב משה יצחק טמפלר. **עץ חיים** (ברוקלין), ז, תשס"ח, צו-קב.
- בדרך כלל חייב להוציא ממון, אבל ביולדת כשהמחלקה מלאה יש להקל שתסע לבית חולים אחר, ולא תוציא ממון רב ללדת בחדר המיוחסים.
78. רפואה בשבת במקום סכנת אבר. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת במ**, סי' קיג, עמ' רעא-רעו.
- יש דעות שמותר לעשות בשבת לחולה שאין בו סכנה אפילו מלאכה דאורייתא על ידי שינוי.

79. חילול שבת בסכנת אבר. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' צז, עמ' קמז. מותר לקטוע את הרגל עד הברך בשבת, מחשש שאם ימתינו יצטרכו לקטוע את כל הרגל ויהיה פיקוח נפש.
80. דיני יולדת בשבת. הרב דוד יצחק וורצברגר. **בית ועד להכמים**, ג, תשס"ט, פט-קז. פרק מספר על דיני רפואה בשבת.
81. דיני יולדת בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' מח, עמ' קא-קג. הבאת ילדיה לסבתא בדרך לבית החולים, רצתה ללדת בבית חולים מרוחק יותר, נסיעה לצדיק לקבל ברכה, חזרת הבעל לביתו והבאת אוכל עמו, נהיגת רכב במקום פיקוח נפש. -בסי' נב סק"ד אסר לקלף עור שצפד מחמת כוית שמש.
82. בישול וחיומום ליולדת בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ו, סי' עד, עמ' קע-קעב.
83. אין בשתיית תה או ברחיצת פצעים משום פיקוח נפש, ולא מחללים שבת על זה. בישול גוי בשבת עבור חולה. הרב בניהו דייך. **דברי בניהו**, ח"ג, סי' לד, עמ' שלא-שמב. פרטי ההלכות מתי מותר לישראל לאכול ממאכל שבישל הגוי בביתו או בבית החולים.
84. טיפולי הפריה בשבת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' לד, עמ' 248-253. פסקי הלכות במכלול עניני הזריקות, הבדיקות והפריה חוץ גופית.
85. הכאה בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' לו, עמ' עא-עג. דיני התגוננות מהמכה, צביטה, גירוד עקיצת יתוש ופטטריות בין הרגלים, סטירה בפנים וגרימת "פנס".
86. מד חום בשבת. הרב זאב דייטש. **תפארת**, ט, תשס"ה, קמב-קמז. מותר להשתמש במדחום כספית אך לא בדיגיטלי. מחלוקת בסוג שלישי המוציא אותיות או צבע.
87. להניח על המצח מדחום הפולט אותיות. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ח, סי' כא, עמ' צא-צג. מותר למדוד חום לחולה במדחום כזה אם קשה במדחום רגיל.
88. החזרת יד שנשמטה ממקומה בשבת. הרב יחזקאל שרגא שורץ. **זרע יעקב**, ח, תשנ"ז, סד-סה. במקום צער יש להתיר להחזיר את יד התינוק למקומה.
89. הוצאת והריגת תולעי מעיים בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ח, סי' ח, עמ' 61-66. מותר להסיר תולעי מעיים מפי הטבעת של ילד, להניחם על נייר ניגוב ולזרוקם לאשפה, אבל לא להורגם בידים.
90. לקיחת תרופות וסמי רפואה בשבת על ידי עירוב באוכלין. הרב פסח אליהו פלק. **עץ חיים** (ברוקלין), ה, תשס"ח, קמה-קנט. אין להתיר לערב תרופות באוכל בשבת, ומותר רק לערב מערב שבת באופן שהתרופה נעלמת מהעין ונראית כחלק מהאוכל.
91. לקיחת תרופה בשבת לאבעבועות אדומות. הרב יעקב אייזנבוך. **בית הלל**, לז, תשס"ט, קז-קח.

- כולל תשובות על כדור למניעת הצטברות אבן בכליות, השתמשות חזן בסימפונוס 2000 לצלילות הקול, וסוכריות ריקולה לאדם צרוד.
92. מריחת משחות שונות בשבת. הרב שמואל זאב אויש. **תפארת שכתפארת**, א, תשס"ג, רו-רטו.
- יש הברלים בין סוגי המשחות ועוביין.
93. מכשיר שמיעה פנימי בשבת. הרב יעקב אריאל. שו"ת **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' כח, עמ' 219-221.
- שתלו באוזנו הפנימית מכשיר שגלי הקול מפעילים אותו, מותר לדבר עמו בשבת.
94. השימוש בשתל הכוכליאר בשבת. הרב גבריאל טולידנו. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 91-94.
- הפעלת השתל על פי ההלכה על מנת לשמוע היטב.
95. פלטה לישור שיניים בשבת. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ז, סי' עח, עמ' קכח-קכט.
- מותר להניח בפיו את הפלטה, ואין בזה משום בונה.
96. התעמלות בשבת. הרב שלמה שניידר. **דברי שלמה**, ח"ד, סי' תנב, עמ' יט-כ.
- אין לעשות בשבת תרגילי יוגה הגם שאומרים שאינם מעייפים רק מסייעים לריכוז. בס"י תס עמ' לה-לו מפלפל בענין פיקוח נפש לחולה. בס"י תרנה עמ' תצב הורה על משקפים המשנים צבעם לפי ערך אור היום או החדר. בס"י תריט עמ' תו-תז דן על עישון בפסח מצד איסור חמץ.
97. עשית מסד' ותרגילי התעמלות בקפיצים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ד, סי' כג, עמ' רצא-שא.
- דיני התעמלות, פיזיותרפיה, פלטה ליישור שיניים, כדורי שינה והרגעה או לסידור הבירך, ויטמינים. בס"י כד עמ' שב-שטו התיר להתלות לחולה מסוכן או ליולדת בנסיעתה לבית החולים, ואמבולנס עדיף מרכב פרטי. בס"י כה עמ' שטז-שלו התיר לשטוף רצפות בבית חולים רק במגב ולא בסחבה.
98. התעמלות לתלמיד ישיבה. הרב יוסף קאפח. **שו"ת הריב"ד**, ח"א, סי' ג, עמ' סא.
- גם כושר גופני הוא מצוה מן התורה כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות.
99. עירובי חצרות בבית החולים. הרב שמחה אהרן שטרולי. שו"ת **שערי איש**, סי' ט, עמ' סא-ע.
- בירור פרטי ההלכות שלפיהן יהיה מותר לסמוך על המקילים לטלטל גם בלי עירובי חצרות.
100. עירוב חצרות בבית חולים. הרב פנחס אברהם מיערס. שו"ת **דברי פינחס**, ח"א, סי' לג, ס"ק יז, עמ' קעה-קעו.
- יש לסמוך להתיר לטלטל גם בלי עירוב חצרות.
101. הוצאה מחדר לחדר בבית החולים בלי עירובי חצרות. הרב דוד עקשטיין. **בית ועד לחכמים**, ג, תשס"ט, קמז-קסד.
- יש כמה צדדים להתיר, אבל יש בזה פרטי הלכות.
102. סומא בברכת החמה. הרבנים ברוך אוברלנדר וחיים רפפורט. **אור ישראל**, נו, תשס"ט, קנב-קסו.
- מחלוקת הפוסקים אם סומא מברך ברכת החמה וברכת המלך.

ג. מועדים

103. בהלכות המועדים. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, אר"ח, סימנים ועמודים: תעד, 249. הליכה לרופא שיניים גוי בפסח. תעח, 251. תרופות בפסח. תצה-תצו, 257-258. הכשרת כתרים ופלטה ליישור שיניים לפסח. תקיב, 264. חולה סכרת בארבע הכוסות. תקיז, 266. ברכה על אכילת מרור לחולה שאינו חש בטעמו. תקכב, 269. סדר פסח בבית אבות. תקכו, 270. שמחת בר מצוה לילד מוגבל בספירת העומר. תקנב, 282. החדרת עירוי ביום צום. תקנו, 283. גילוח לילד מפותח שמתבייש. תקסא, 284. עוברות ומניקות בתשעה באב. תקעד-תקעט, 290-292. שימוש בגלולות קלי צום. תרופה לחולה נפשית בצום. שתיה בימי צום לחולה. הנקה. תקצה, 299. נטילת ארבעת המינים לאדם שמאלי. תריב, 304. הדלקת נרות חנוכה בבית אבות. תריח, 307. מניקה וחולה קל בתענית אסתר. תרנב, 317-320. שמיעה בעזרת מכשירי שמיעה-השתל הכוכליארי, תמונות.
104. תרופות בפסח. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת בם**, סי' כז, עמ' שיט-שכא. מותר לבלוע כדורים בפסח ואינו עובר עליהם ככל יראה.
105. תרופות בפסח שמעורב בהן חמץ. הרב אברהם דורי. **אדרת תפארת**, ח"ה, סי' לט, עמ' קנט-קעד.
- מחמת כמה טעמים מותר החולה ליטול בפסח תרופות שמעורב בהן חמץ, וכן כתב הרב שמואל אליעזר שטרן.
106. להשהות תרופות בפסח כשיש בהן חמץ. הרב שמחה אהרן שטרולי. **שערי איש**, סי' יא, עמ' עד-פג. כשיש צורך להשהות החמץ בבית יש כמה צדדים להקל.
107. תרופת חמץ מומתקת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' לז, עמ' 266-269. ראוי לאסור, ורק כשאין פתרון אחר יש להעדיף כדור ולא סירופ.
108. כדורי הרגעה למיחושי ראש ושיניים בפסח. הרב יהושע מאמאן. **עמק יהושע**, ח"ו, אר"ח, סי' כג, עמ' כז.
- ראוי להחמיר ליטול רק תרופות שנעשו בהשגחה מיוחדת לפסח, ולא כדברי הרב יצחק יוסף בספר ילקוט יוסף, ח"ה מועדים, עמ' שסב, אות מ.
109. אבקת חלב עכו"ם או קטניות בפסח מה עדיף. הרב מנחם מנדל רובין, לרב אברהם משה קרויס. **בית הלל**, לח, תשס"ט, ט-י.
- תינוק שנולד ירוק ורוצה לקיים הברית ביום השמיני, תפסיק אמו להניקו, ותתן לו אבקת חלב מקטניות שיתכן ואינו נכלל בגזירה.
110. אכילת מצה לחולה כרסת (צליאק). הרב יעקב אריאל. **תורה שבעל-פה**, מו, קנט-קסז. יכול לאכול מצה נטולת גלוטן לצאת ידי חובה אך לא יברך עליה.
111. מצה לחולי כרסת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' מג, עמ' 305-311. יאכל מצה נטול גלוטן בלי ברכה ויצא בה ידי חובה.
112. חולה וזקן באכילת מצה ושתית ארבע הכוסות. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, אר"ח, סי' קמה-קמו, עמ' רסב-רסה.

- מייעץ לכתוש את המצה ולשרותה בביצים או בשומן בלי משקה, ולשתות חמר מדינה.
113. מצות משיבולת שועל. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' קל, עמ' קצח-קצט.
- חולים הסובלים מאכילת גלוטן יכולים לצאת במצות משיבולת שועל אף שנלושו במים ולא במי פירות. -בסי' קמא עמ' רטז-ריז דן אם מחויב בארבע כוסות ובכל מצוה במקום צער גדול.
114. עישון סיגריות בפסח. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' קכד, עמ' קצ-קצב.
- מחזק דבריו בעבר להחמיר ולא לעשן, בגלל מרכיבים של חיטים ושעורים שיש בסיגריות.
115. עישון סיגריות של חמץ בפסח. הרב גימפל ליפשיץ. **אור ישראל**, נה, תשס"ט, קכא-קמא.
- אסור לעשן סיגריות כאלו בפסח, מבלי להזכיר את ענין הבריאות.
116. מי שיצטרך לעבור ניתוח בימי ספירת העומר. הרב מרדכי אברהם. **אור תורה**, תק, תשס"ט, תקמא-תקמב.
- חייב לספור בברכה עד יום הניתוח, ואף על פי שאחר כך לא יוכל להמשיך לספור בברכה.
117. חליבת אשה ביום טוב לצורך תינוק. הרב חיים קלמן גוטמן. **גינת ורדים**, ו, תשס"ט, קן-קז.
- כשהתינוק אינו מתרצה באוכל אחר, זו שעת הדחק ומותר לחלוב עבורו.
118. הוצאת תרופות לרשות הרבים ביום טוב. הרב יעקב רקוב. **קול התורה**, סז, תשס"ט, רד-רח.
- יש כמה צירופים להקל להוציא לצורך חולה, ועדיף בשינוי.
119. הליכה במקל והוצאת תרופות ביום טוב לרשות הרבים. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ז, סי' צח, עמ' קנב-קנג.
- היציאה במקל היא זילותא ליום טוב, ואסורה כשיכול ללכת בלעדיו. אין זה דומה לתרופות שהן רק לחולים ומותר.
120. חולה שאינו יכול ללכת בלי מקל ביום טוב. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת בם**, סי' קמז, עמ' שעא-שעז.
- המנהג להקל שיכול לצאת לרשות הרבים עם מקל ותרופות, וצורכי חולה נקראים שוה לכל נפש.
121. מינקת לאחר כ"ד חודש, אם צריכה לצום בג' הצומות. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, או"ח, סי' כז, עמ' נז-נח.
- אינה צריכה לצום, ולא כמו שפסק בשו"ת עולת יצחק (רצאבי), ח"א, סי' סה.
122. החלוש בטבעו ויודע שאם לא יבטל ממלאכתו לא יוכל להשלים התענית. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **עץ חיים** (ברוקלין), ט, תשס"ט, צד-צז.
- ישב בטל ואל יבטל התענית, וכל שכן ביום כיפור שישב בכיתו ואל ילך לבית הכנסת.

123. בליעת כדורים בתענית. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' עט, עמ' קעג-קעד.
- מותרת גם למי שאינו חולה, ולא כדעת רבו הרב שמואל וזנר.
124. בליעת כדור לסידור הוסת ביום הצום. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, או"ח, סי' לא, עמ' סב-סד.
- יכולה אשה לבלוע כדור ביום הצום אפילו עם מעט מים, אבל לא ביום כיפור.
125. בהלכות תשעה באב. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ו, סי' צא, עמ' ריד-רטו.
- חולה שצריך לשתות לא יאכל. לא גזרו על נעילת הסנדל ליולדת.
126. חולה ומעוברת בתשעה באב. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת במ**, סי' קנה, עמ' שצד-שצה.
- חולה ומעוברת יאכלו בתשעה באב, ולעתים פחות פחות מכשיעור.
127. מעוברות ומיניקות בתענית תשעה באב. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. **שו"ת רבי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' קעד, עמ' שז.
- בזמן הזה יש להקל לנשים פרט לתשעה באב ויום הכיפורים כפי שהורה החתם סופר. כדי שלא לפרוש מן הציבור יפדו בכסף, ויתענו בליל התענית וכמה שעות.
128. צום תשעה באב במעוברת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' קסט, עמ' רנו-רנז.
- דרכי הפסיקה כיצד תנהג היום מעוברת בתשעה באב.
129. חרש המדבר ואינו שומע אינו מוציא אחרים בתקיעת שופר. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ח, סי' כוח, עמ' קיא-קית.
- תירוץ הלכה זו מקושיית האבני נזר, או"ח, תלט.
130. כבד שמיעה בתקיעת שופר. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' מז, עמ' 339-330.
- בעל תוקע ותיק שכבדו אוזניו ונזקק למכונת שמיעה-לא יתקע במישוב או במעומד, ויכובד רק בתקיעות שבסוף התפילה.-בסי' מח עמ' 335-349 הורה למתנדב בבית חולים בראש השנה אחרי הצהריים שיתקע תשעה או עשרה קולות בלבד בכל מחלקה, ולא שלושים קולות במחלקות המעטות שיספיק.
131. תקיעות דתפילת לחש. הרב אהרן מאיר קרויז. **המאור**, תכה, תשס"ט, יג.
- חסיד שנהג להתפלל במקום בו תוקעים בלחש וכעת כשהזקין יש לידו בית כנסת בו לא נוהגים כן, ישתדל בכל כוחו ללכת למקומו הקודם.
132. שמיעת קול שופר במכשיר שמיעה. הרב אשר וייס. **אור השבת**, יט, תשס"ו, ז-יב.
- עדיף לשמוע מהתוקע בלי מכשיר השמיעה אף כי לא נשמע חזק וברור. גדולי הפוסקים התירו את השימוש במכשיר שמיעה הגם שאת הרמקול אסרו.
133. כללי חולה ביום כיפור. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' קפט-קצג, עמ' רעו-רפד.
- הנושאים: הרפואה ומשקה שהותר ביום הכיפורים; האם עדיף ריבוי חצאי שיעור או פעם אחת ככותבת; ההנהגה להאכיל חולה ביום כיפור; אם יש היתר למעוברת לאכול; חולה אלצהיימר בעיניו יום הכיפורים.
134. ריבוי בשיעורים באיכות לענין יום הכיפורים. הרב יצחק אהרן טרבילו. **בית אהרן וישראל**, קמד, תשס"ט, צה-צז.

- מי שזקוק לשתות מים ביום כיפור, אסור לו לשתות חלב או מיץ פירות שמקילים את העינוי.
135. השיעור בין שתיה לשתיה לחולה ביום כיפור. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ז, סי' קנג, עמ' רכט.
- אין לפסוק את השיעור של חצי רגע, אלא שתיים עד תשע דקות.
136. אכילה ביום כיפור במקום חולי וזמן מגיפה. הרב אלעזר מרמלשטיין. **עץ חיים** (ברוקלין), ז, תשס"ח, רעג-רצד.
- סקירת דעות הפוסקים בעת מגיפות החוליע בשנים תקצ"א, תר"ז ותרל"ב שחלקן על רבי ישראל סלנטר ושהסכימו עמו, עם תשובת הרב משה זאב זורגר.
137. שתית חמין לחולה ביום הכיפורים. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, או"ח, סי' קצה, עמ' שכו-שכח.
- בשנת מגיפה והיה צורך לשתות גם ביום כיפור, הורה מהרי"ל דיסקין להכין כיוור נחושת גדול בפתח בית הכנסת מלא מים ובו עשב תה וטיפות רפואה, ולהכריז שמיד כשמרגישים קצת חולי ילכו מיד לשתות כוס תה.
138. צום קטנים וחולים יום כיפור. הרב חיים דוד הלוי. **מורה לרבים**, 283-290.
- קטנים יכולים לצום גם בטרם הגיעם לגיל י"א, אם רופא מאשר שהצום לא יזיק להם. נותנים להם אוכל ממש ולא שוקולד וסוכריות. -בעמ' 323-324 כתב על שמירת הבריאות ואיסור העישון.
139. אשה הסובלת ממיגרנה ורוצה להשתמש ביום כיפור בנרות להשקטת כאבי הראש. הרב מרדכי פוגלמן. **בית מרדכי**, סי' לו, עמ' עד-עה.
- הפתילות הנעשות נגד עצירות אסורות בשבת משום שהן רפואה, אבל ביום כיפור יש להתיר כדי שלא תסבול מכאבי הראש ותוכל להשלים את הצום.
140. בליעת תרופות ביום כיפור. הרב מאיר אמסל. **המאור**, תכה, תשס"ט, ד-ה.
- מי שאכל הרבה בערב יום כיפור ובעת התפילה חש כאבים עזים בבטנו, לא יפה עשה מי שמנע מרופא לתת לו סם משלשל להשתיק את יסוריו.
141. קידוש על היין בחולה שאינו מתענה ביום הכיפורים. הרב יהודה משה יוסף. **הרי יהודה**, ח"ב, או"ח, סי' כד, עמ' קסג-קסו.
- אין דין קידוש כלל גם כשחל בשבת, ועדיף שיכוין לצאת בתפילה.
142. עליה לחולה ביום הכיפורים. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת בם**, סי' קסו, עמ' תיט-תכ.
- יכול לעלות לתורה ולהיות שליח ציבור, במיוחד מי שאכל פחות מכשיעור.
143. נטילת ארבעת המינים במי שידיה משותקות. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' ריז, עמ' שיח-שיט.
- יניחו אחרים בידיו, אבל לא יטול בפיו.
144. נר חנוכה ביולדת בבית חולים. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ז, סי' קלא, עמ' ר-רא.
- תצא על ידי מי שמדליק שם גם אם לא השתתפה בפרוטה.
145. חרשת המדברת ואינה שומעת. הרב אהרן ליברמן. **המאור**, תכז, תשס"ט, יב-יג.
- דיון אם יכולה להוציא נשים במקרא מגילה.

ד. איסור וטהרה

146. תכשירי אומגה 3 משמן דגים. הרב יהודה שרשבסקי. **ישורון**, כא, תרנד-תרסא. מוגדר כיום כתרופה ידועה המותרת גם לחולה שאין בו סכנה.
147. ביטול איסור לצורך רפואה. הרב אהרן פלדר. **שאלת אהרן**, ח"ב, סי' ד, עמ' לב-לג. דן עם הרב ישראל בלסקי בענין איסור שנחרך ונשרף אם מותר לרפואה.
148. עישון טבק בהלכה ובאגדה. הרב אברהם צבי וייס. **תפארת שכתפארת**, ו, תלט-תעד. מכלול הלכות העישון, וקיבוץ דעות המתירים או האוסרים בגלל הנזק לבריאות.
149. על מה סומכים העולם לקחת אדם מעשן לעדות קידושין. הרב אליהו בר שלום. **בית הלל**, לט, תשס"ט, כ-כג.
- בזמננו ארגוני הבריאות בכל העולם סוברים באופן מוחלט שהעישון הורג, ולכן המפקיר עצמו ועובר על ונשמרתם פסול לעדות.
150. שיניים תותבות הנעשות על ידי נכרי. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, יו"ד, סי' לב, עמ' עג.
- חייבים בטבילת כלים, מכיון שהם ממתכת ונעשו לצורך טחינת המאכלים.
151. תוספת לביורר שיטת המהרש"ל בסוגית הכשפים, ודיון בהכרעה הלכתית של קבלה. הרב אהרן לינדנפלד עם הערות הרב מרדכי הלפרין. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 220-224. המשך לדיונים קודמים.
152. אמרה איני ניזונית ואיני עושה, ומרויחה מהוראת קורסים של מח אחד, קינזיולוגיה וצי'אקרות. **פסקי דין-ירושלים**, יא, תקמא-תקמג. דיון בטענת הבעל שאין לו חלק ברווחים אלו.
153. ריפוי בעזרת קינזיולוגיה על פי ההלכה. הרבנים שמואל יצחק רוזנבלט, זלמן נחמיה גולדברג, יעקב שלמה מוזסון, יצחק מאיר מורגנשטרן, משה שאול קליין, נחמן טירהויז, יהושע לוי. **פעמי יעקב**, סט, תשס"ט, קלו-קנד. יש דעות לכאן ולכאן, ועל כן כל אחד ישאל את רבותיו.
154. רפואה הנקראת מח אחד. הרב יצחק מאיר מורגנשטרן. **אסופות**, א, תשס"ט, 13-15. בירור ענינה של רפואה זו, והסיבות שאסרוה הפוסקים מחמת איסור קוסם.
155. כתובת קעקע. הרב אפרים גרינבלט. **רבבות ויובלות**, ח"ב, סי' קנא, עמ' קנא קנז-קנט.
- אינה חציצה לטבילה (וגם שערות מושלתות וקוצב לב), ועוברים עליה רק בשעת ההטבעה. -בסי' רנ עמ' רמד דן בקבורת מת בארון כשיש בו מחלה מידבקת. -בסי' רנז עמ' רנא דן אם סומא יוצא במקלו בשבת. -בסי' רפט, עמ' רפט-רצ בירור דין סומא באמירת ההגדה. -בסי' שנח עמ' שצב-שצג עסק בנתינת רטיה (פלסטר) בשבת על מכה שנתרפאה. -בסי' שפו עמ' תכז הורה על אמירת מי שברך לחולה בשבת.
156. בהלכות כתובת קעקע. הרב אליהו אברז'ל. שו"ת **דברות אליהו**, ח"ז, סי' לא, עמ' עב-עו.
- יכול יהודי לקעקע בשר גוי, ואפילו צלב אם אינו לשם עבודה זרה, וכן צורת אדם אבל לא של אותו האיש.

157. עשיית ריסים מלאכותיים. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חכ"ה, סי' כג-כו, עמ' קכד-קלח.
- מותר להזריק דיו לאשה שנשרו ריסי עיניה כי אין בזה משום כתובת קעקע, ומוטב לעשות על ידי עכו"ם.
158. קעקוע על הגוף שיש בו השם. הרב לוי יצחק הלפרין. **הברכה**, א, תשס"ט, יז-כב. יש כמה עצות לכסות את הקעקוע בפלסטר חזק או חתיכת עור.
159. קעקוע נקודות בחולה סביב מקום ההקרנה. הרב נתן גשטטנר. שו"ת **להורות נתן**, חט"ו, סי' נו, עמ' סג-סד. בשעת דחק כזו אפשר לסמוך על הסוברים שמן התורה לא נאסר רק קעקוע אותיות.
160. צביעת שערות לבחור לצורך נישואים או מציאת עבודה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ד, סי' כו, עמ' שלז-שמז. יש להקל לו לצבוע שערותיו, ועדיף על ידי גוי. בסי' כז עמ' שמח-ששו התיר לצאת בשבת במשקפים המשנים צבעם משמש לצל, ולעשות בדיקת ביוץ לצורך חשוכי ילדים. בסי' כח עמ' שסז-שפב התיר למי שנחתך עורו לאחותו בפלסטר או בפרפר, וכשאין זה מספיק אפילו בתפירה. בסי' ל עמ' תא-תטו התיר לעלות לקברי צדיקים בחודש ניסן להתפלל על חולים, ובחולה שיש בו סכנה מותר ללכת לבית העלמין אפילו בשבת, יום טוב וראש חודש.
161. הקפת הראש לחולה. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' סה, עמ' 470-476. חלה במחלת עור קשה וחייבים לגלח את המקומות הנגועים, יוכל לספר את היתר בתספורת קצוצה מאד, ואשה תשלים את הנשאר בסם מבלי שיסייע לה. בסי' סו עמ' 477-481 לא התיר לאשה לגלח בתער את השוטה במעון חוסים.
162. עקרונות הלכתית. ד"ר טובה גנזל וד"ר דינה צימרמן. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 63-82. איבחון וטיפול הלכתי-רפואי מומלץ על ידי רבנים ורופאים.
163. אפשרויות הלכתיות למניעת עקרות עקב ביוץ מוקדם. הרב אליעזר בן פורת ופרופ' פסח קליימן. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 83-88. יש כמה עצות הלכתיות לקצר את הזמן עד הטבילה.
164. הכרת האנטומיה הגניטלית-מפתח להבנת חז"ל. הרב מרדכי הלפרין. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 105-121, תרשימים. המיקום האנטומי של "בין השיניים", והתוצאות להלכה.
165. קרום בתולים קשה. הרב ישראל פסח פיינהנדר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' צט, עמ' רכג. פתח הרופא את הקרום ויצא דם, לדעת גאון אחד יש להחשיב את ביאתו כבעילת מצוה וטמאה גם אם לא ראתה דם אחר כך, ולדעת גאון אחר יש להקל ואינה צריכה ספירה וטבילה. בסי' ק עמ' רכד התיר לבעל רופא ליילד את אשתו בשבת בכפפות אם אפשר, ואין להשיג רופא אחר בלי לחלל את השבת.
166. הכנסת טבעת לסובלת מחולשת המיעיים ורחמה צונח. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, יו"ד, סי' מד, עמ' צב-צד. האשה כשרה לו ונטהרת כרגיל. בסי' מה עמ' צד-צה הורה שרק בבדיקת רופא חוששים לפתיחת המקור ובפולין יש שהחמירו לטבול באותו יום, אבל לא בבדיקת

- אשה או מילדת. -בסי' נ עמ' ק הביא מה שפסק חמיו הרב הלל ליכטנשטיין, שהסובלת מטחורים (עורק הזהב) ומצאה כתם יכולה לתלות בזה כמו בדם מכה. 167. דין דם מכה. הרב שמחה אהרן שטרולי. **שערי איש**, סי' טו, עמ' צט-קז. בירור שיטות הפוסקים והמסקנות להלכה.
168. מכה במקור. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת במ**, סי' רכז, עמ' תריב-תרטו. דיון מתי הוא דם נדה ומתי אפשר לתלות שהדם בא מהמכה.
169. גדרה של מכה לענין תלית ראית הדם בה. הרב אליעזר בן פורת ופרופ' פסח קליימן. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 149-141. בירור מדעי והלכתי על סוגי הדימומים ודינם להיתר או לאיסור.
170. בדיקת עונה בינונית בזמן שיש לאשה פצע. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ו, סי' קיט, עמ' רסז. תמה על הרב ישראל גנס שטיהר את האשה.
171. רופא שמצא דם בבדיקה. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' סז, עמ' 487-482. על הרופא להודיע לאשה הגם שלא הרגישה. -בסי' סח עמ' 487-494 דן בדימום בעקבות שימוש בגלולה, כיצד תנהג מינקת למניעת הריונה.
172. לא ספרה שבעה נקיים בגלל פצעים בצואר הרחם. **פסקי דין-ירושלים**, יא, תרסב-תרסד. בית הדין הנחה אותה לבדוק שבעה נקיים באמצעות אחות אחראית שתוודא שאין דם מן המקור. -בעמ' תרסה-תרסו נפסק לערוך לה חופה וקידושין כשהזרה בה לצורך בירור מחלתו של הבעל.
173. האם יתכן עיוורון צבעים חלקי אצל רואי מראות דמים. הרב מרדכי הלפרין. **בית הלל**, לז, תשס"ט, נז-סז. רקע מדעי ומסקנות להלכה. דיון בשאלת השימוש לפסיקה במראות דמים.
174. השפעת החרדה בשדרות על דיני נדה. הרב אוריאל בנר. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 220-215. חולק על חומרתו של הרב אליהו אלחרר להצריך בדיקה לאחר אזעקת "צבע אדום".
175. עיכוב הופעת וסת הכלה על ידי כדורים. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' רסה, עמ' ת. ראוי שלא להשתמש בכדורים המעכבים את הוסת אלא אם כן אין ברירה. -בסי' רסו עמ' ת-תא התנגד להמצאות החדשות לברר אם הדם מן המקור על ידי מריחת אלכוהול או מכשיר רפואי.
176. כתמים הנראים על ידי גלולות. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת במ**, סי' רמד, עמ' תרפט-תרצא. יש להחמיר בהם שדינם כראיה, ואפשר אולי להקל רק באשה שרגילה לקחת גלולות ולא ראתה כתמים.
177. סילוק דמים בזמן הזה במעוברת קודם שהוכר עוברת. הרב דוד ברדא. שו"ת **רביד הזהב**, ח"ב, י"ד, סי' ז, עמ' רמט-רנד.

- כיום שיודעים על ידי האולטרה סאונד גם בתוך ג' חודשים שהיא מעוברת, אפשר לסמוך להקל מכיון שנשתנו הטבעים, אלא שראוי להחמיר.
178. אשה שיש לה מכה באצבעה ואינה יכולה לחתוך ציפורן של אצבע אחת. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, יו"ד, סי' סא, עמ' קיז.
- לא צדק הדיין הרב שרגא פייבל שרייאר שאסר לה לטבול, אלא מותרת אחרי שתנקה ותשרה היטב.
179. פאה מודבקת לאחר טיפול כימותרפי. הרב גבריאל טולידנו. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 11-8.
- חולת סרטן יכולה לטבול עם הפאה המודבקת והיא אינה חציצה.
180. שערות שנעקרו משורשם על ידי לייזר אם חוצצים לטבילה. הרב יוסף יפה. **אור ישראל**, נד, תשס"ט, עד-פג.
- יש הבדל בין השערות הדקות שנשרפות לגמרי, והעבות ששורשם נשאר קיים.
- ה. נדרים, צדקה, מילה**
181. להשביע חולה. הרב יהושע מאמאן. **עמק יהושע**, ח"ו, חו"מ, סי' ד, עמ' קג-קד.
- אין להשביע חולה עד שיבריא כי מידת הדין מתוחה עליו.
182. חינוך והדרכה לילדים חריגים. הרב חיים דוד הלוי. **מורה לרבים**, 70-73.
- כשיש להם מידה מסוימת של תפיסה והבנה חייבים בחינוכם והדרכתם בדרך התורה. גם לשוטים יש נשמה.
183. העמדת עלוקה לרפואה לאב או לאם. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, יו"ד, סי' סט, עמ' קל.
- אם אין אחר מותר לו לעשות בעצמו.
184. **עזרת אבות**, הלכות הקשורות לעובדים זרים המטפלים בזקנים וחולים, ודיני כיבוד הורים זקנים. הרב אליהו ביטון. (ביריה תשס"ט). לעיין!
185. מצות מפני שיבה תקום באוטובוס. הרב יום טוב זנגר. **קול התורה**, סז, תשס"ט, רצח-שד.
- בירור גדרי ופרטי המצוה אם נוהגת באוטובוס.
186. תרומה לפוריות או למניעת הפלות. הרב יצחק זילברשטיין. **בית הלל**, לט, תשס"ט, לג.
- עדיף לתרום למניעת הפלות כי בכך מונע איסור ועוזר להביא עוד נפש לעולם.
187. טיפולי פוריות ממעשר כספים. הרב אשר וייס. **דרכי הוראה**, י, תשס"ט, צט-ק.
- יש להקל כשאי אפשר להם לממן את הטיפול באופן אחר.
188. מילה על ידי הרדמה. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' נז, עמ' קיג-קיד.
- מן הדין אפשר להיענות לבקשת ההורים למול בהרדמה. במילת גדול או גר ולא מספיקה הרדמה מקומית, יכולים להרדימו לגמרי.
189. מילה בשבת כשצריך להזריק זריקה כדי שיוכלו למול. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' צ, עמ' קלז-קלח.
- לכאורה היה אפשר להקל אלא שהרב שלמה זלמן אוירבך אוסר, ועל כן יקחו רופא נכרי.

190. מילת בן שנולד לפי הרופאים דקה אחת לפני השקיעה. הרב דוד פיינשטיין. **ודברת בם**, סי' רסו, עמ' תשכד-תשל.
- לא ראוי למולו ביום המוקדם, כי מילה קודם היום השמיני אינה מילה אפילו בדיעבר.
191. מילת תינוק שחלה והתרפא סמוך ליום טוב. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ד, סי' לג, עמ' תכט-תלג.
- יכולים למול מילה שלא בזמנה אפילו אם היום השלישי למילה יחול ביום טוב.
192. מגן קלעמף. הרב משה שטרנבוך. **השובות והנהגות**, ח"ה, סי' רצא, עמ' תמד-תנב. יש בו ביטול מצות מילה פריעה ומציצה, וחילול שבת בפרהסיא.
193. שהחיינו במילה ופדיון הבן כשנולד עם תסמונת דאון. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' רצד, עמ' תנה-תנו.
- יש להסתפק אם לברך בכל זאת בגלל שמחת המצוה, ואם מותר למולו בשבת.
194. הרדמה במילת גרים. הרב שמואל אליעזר שטרן. **נצה ישראל**, ד, תשס"ט, ריא-רטז. לכתחילה אין להרדימו ולכל היותר הרדמה מקומית, ובדיעבד אין צריך להטיף ממנו שוב דם ברית.
195. השולט בשתי ידיו לענין כתיבת סת"ם. הרב יואל משה רייו. **בית ועד לחכמים**, ב, תשס"ט, רמב-רמח.
- פרטי דיני הכתיבה על ידי מי שמשמש בידו הימנית או השמאלית.
196. פדיון הבן כשהפילה בליל מ"א אינו מרוקם, ולדעת הרופאים ניתן היה להפיל קודם ארבעים יום. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ב, סי' לו-מד, עמ' קעט-קצו. יש לסמוך על הבדיקות הטכנולוגיות ולקיים בנולד אחר כך פדיון הבן בברכה.
197. פדיון בכור מבנק זרע. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ה, סי' עח, עמ' 549-552.
- ילדה לראשונה מהפריה-יפדוהו מספק בלי ברכה, וכשיגיע למצוות יפדה עצמו שוב בלי ברכה.
198. פדיון הבן בלידת מלקחים. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, יו"ד, סי' קטו, עמ' רכו.
- הוא עצמו נולד כשהמלקחיים תפסו ראשו, ואביו עם החתם סופר קיימו בו מצות פדיון הבן כהלכתה.
199. אינקובטור לפגים. הרב יהושע בוימל. **עמק יהושע השלם**, ח"א, סי' מה, עמ' קיד-קטו.
- אין זה נגד המקובל שאם לא כלו לו חודשיו הוא נפל, ואפשר להחיותו על ידי אינקובטור או תרופות.
200. קדושת שביעית בסיגריות. הרב עקיבה יהוסף שלזינגר. שו"ת **רבי עקיבה יוסף**, יו"ד, סי' קנו, עמ' רצה-רצו.
- פרטי ההלכות בקדושת שביעית של עלי הטבק, בלי איזכור הבעיה הרפואית.
201. שתית מי עלי זית. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ח, סי' לד, עמ' 289-280.
- פרטי ההלכות של עלי זית המושלכים אחרי השריה והבישול כדי לשתות את המים לרפואה.

202. עשית תרופות מצמחים שגדלים בשביעית. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' קיא, עמ' רמו-רמו.

צריך לעשות באופן שאינו פוגע בקדושת שביעית, כגון שבטוח שאינו מאכל אדם או בהמה. -בסי' קיח סק"ג עמ' רסד התיר לאשה למנוע תשמיש מבעלה, כדי לאלצו לקבל טיפול פסיכולוגי או פסיכיאטרי שהוא זקוק לו. כך כתב גם בסי' קיט סק"ד עמ' רסז. -בסי' קכה עמ' רעו אסר לאברך לאכול שום בבית המדרש לצורכי בריאותו, כי הריח החריף מפריע לאחרים. -בסי' קלב הורה שלא לנכות משכרה של מטפלת שנעדרה יום אחד בגלל בדיקות רפואיות, והוצרכו לשלם לממלאת מקומה יותר.

203. חיוב מסי הקהילה בזמן חולה. הרב רפאל משה אלבאז, בתרי"ז. **הלכה למשה**, חו"מ, סי' יג, עמ' רג.

ר' אהרן אזולאי הזקן כבן שבעים, סובל ממחלה קשה שאין לה רפואה, אור עיניו אינם אתו, וידיו כבדו מלעשות מלאכה, פטור מכל סוגי המסים. -בסי' לא עמ' רמו פסק על אשה שבהיותה חולה האמינה לבעלה בלא קנין, שמועילה הנאמנות לפטור משבועה. -בסי' מז עמ' רצה-רחצ פסקו ששה דיינים בתרכ"ח על מי שזיכה בית לבנו שמאשתו הראשונה בעוד השניה מוטלת חולה, שמתנתו קיימת ללא שום חיוב שבועה.

1. רפואה, השתלות

204. **ספר אסיא יא**. מאמרים, תמציות וסקירות בעניני רפואה והלכה. העורך: ד"ר מרדכי הלפרין. כרך יא. ירושלים, המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר, תשס"ט, 12, 562, 18 עמ', הקדמה, שער ותוכן באנגלית. המאמרים ערוכים מחדש ומסודרים לפי נושאים. רובם נדפסו בחוברות נג-סד.

205. **לב אברהם**, פסקי הלכות רפואה לחולה ולמשמשיו. פרופ' אברהם סופר-אברהם. מהדורה חדשה מורחבת, מסודרת מחדש בהידור, מבוססת על ספרו נשמת אברהם. ירושלים, פלדהיים, תשס"ט, 8, 496 עמ'. הקדמה, תוכן, מאמר על תגליות ברפואה המודרנית שעיקרן כתוב או מרומז בתלמוד ובכתבי הראשונים, שבעים פרקים, מפתח ענינים, מילונים רפואיים.

206. **רפואה והלכה**, מקבץ פניות מכון פוע"ה שראו אור בעלוני שבת בשבתו בחסות קופת חולים מאוחדת. מוגש למשתתפי הכנס השנתי התשיעי, י"ח בטבת תשס"ט בירושלים.

207. **אסותא**, שבועון בעניני רפואה ויהדות, בעריכת ניצן קידר. תל אביב, בית חולים אסותא, גליון 11: ג' אב תשס"ט, 2 עמ'. גליון 12: ט"ו אלול, 8 עמ'. בתש"ע: 4, חשוון, 5, כסלו.

208. **רפאנו**, כל הזמן להציל חיים. הרב חיים שפירא יו"ר אגודת רפאנו. (נתניה), גליון 5, כ"ט אלול תשס"ט, 4 עמ'.

209. רפואה מונעת בכתבי הרמב"ם ובימינו. ד"ר דרור פיקסלר וגאולה פארן. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 119-140.

המלצות הרמב"ם תואמות את ההבנה הרפואית המודרנית.

210. הלכות רפואה במשנתו של הגר"א הרצוג. הרב פרופ' אברהם שטיינברג. **משואה ליצחק**, 375-343.
- רוב המאמר מבוסס על ספריו פסקים וכתבים.
211. התפתחות הרפואה המודרנית לאור ההלכה. הרב שאר ישוב כהן. **תורה שבעל-פה**, מו, צו-קכב.
- דוגמאות לאפשרות פסיקת ההלכה בהשתלת איברים וקביעת אבהות לאור התקדמות הרפואה בימינו.
212. ל"ד ביאורים וחיידושים על מה שאמרו חז"ל הטוב שברופאים לגיחינום. הרב מ. ח. **פנינים**, טז, תשס"ט, א-ג.
213. מפתח מוער למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"ד. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 217-164. בשנת תשס"ה. פה-פו, 213-158.
- 8 פרקים: 74; 116 מקורות, 383; 493 ערכים.
214. קונטרס בעניני פיקוח נפש וקידוש השם. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שצט, עמ' תקפד-תקצט.
- בין הנושאים: תפילה על חולה ביסורים שימות; נסיעה עם יולדת בשבת; חילול שבת עבור ספק הצלה של עובר פחות מארבעים יום; דין השתלת לב ומהי שעת המיתה; אם עדיף רופא מחלל שבת או שומר שבת; חילול שבת לחולה ורוצה כפרה; חולה במתייסר ורוצה למות ללא שיקטעו את רגליו.
215. לקבל טיפול מרופא. הרב אפרים גרינבלט. **רבבות ויובלות**, ח"ב, סי' תג, עמ' תמח-תמט.
- חייבים לטפל ברופאים ולשמוע בקולם. בס"י תכד עמ' תעו-תעז פסק שלכתחילה אין לקרוא לתורה חולה שאוכל ביום כיפור. בס"י תכז עמ' תפ-תפא כתב בענין תפילה על חולה שימות. בס"י תמט עמ' תקו-תקז מצדיק את פסק דינו לסדר גט לעתים על חולה ועתים שוטה בעת שהיתה חלומה. בס"י תנד עמ' תקיג-תקיד פסק לחולה שאינו יכול לצום פעמיים בשבוע אחד, שיאכל בצום גדליה ויתענה ביום כיפור. בס"י תסט עמ' תקלט-תקמ פירט מתי חולה או זקן יכולים לצאת במקלם בשבת.
216. עד כמה חובת ההשתדלות בעניני רפואה. הרב אליהו שלזינגר. **תורה שבעל-פה**, מו, קסט-רא.
- בירור המקורות לחובת ההשתדלות של היחיד והציבור לרפואת חולה.
217. חובת האדם לשמור על בריאות גופו. הרב שלמה שלוש. **תורה שבעל-פה**, מו, קכג-קלה.
- החולים חייבים להישמע להוראות הרופאים.
218. בדיקות סקר רפואיות לגילוי מוקדם בהלכה ובהשקפה. ד"ר יחיאל בר-אילן. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 30-12.
- בתוכנית מבוססת ומקובלת ראוי להשתתף מדין גמילות חסד עם הציבור.
219. רפואה אלטרנטיבית. הרב ברוך שרגא. **אסופות**, ב, תשס"ט, 16-14.
- כל הרפואות האלטרנטיביות שנתחדשו בזמננו ונתאמת בניסיון שאנשים נתראו בהן, מותר להשתמש בהן אפילו אם זה כרוך בחילול שבת או אכילת איסור.

220. חולה זקן בדלקת הריאות שקשתה עליו הנשימה והכנסת צינור לקנה תגרום לו יסורים קשים. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ו, ס' קנח-קסא, עמ' קסה-קע. אין לכפות את החולה להתרפא נגד רצונו, ולהניח לו למות זה בשב ואל תעשה.
221. מניעת טיפול בתינוק הנוטה למות שהותקף על ידי חיידק טורף. הרב יובל שרלו. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 48-62.
- צינור כמה שיקולים מוביל למסקנה הכואבת של הפסקת הטיפול בילד.
222. **מעין החיים**, הלכות ביקור חולים ואבילות. ח"א: הלכות ופסקים, בירור מנהגים, תשובות מפוסקי זמננו. ח"ב: אבילות, עם קיצור ההלכות. הרב אמנון כהן. בני ברק תשס"ט, יב, תרסג; יח, רג, קפז עמ', הסכמות, הקדמה, תפילות, מפתחות, הנצחות.
223. קונטרס **החיים יודוך**, סדרי תפלות והנהגות לימי הזקנה, לחולה ולנוטה למות ושאר ענינים, על פי מקורות נאמנים וסדרי קדמונים כתבי יד ודפוסים. מהדורה חדשה מתוקנת ומורחבת. הרב יצחק ב"ר יעקב משה הלל. ירושלים, אהבת שלום, תשס"ט, 15, נז עמ', בתוך ספר ישמח משה.
224. ביקור חולים בהלכה. הרב ישראל מאיר לאו. **תורה שבעל-פה**, מו, לב-לט. סקירת עניני המצוה ומקורותיה.
225. ללכת יחידי לבקר את החולה. הרב יהודה משה יוסף. **הרי יהודה**, ח"ב, יו"ד, ס' טז, עמ' שלט-שמא.
- לכתחילה ילך עם עוד אחד לבקר את החולה, וכשאינו מוצא ילך לבדו.
226. מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם שבעיר. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, יו"ד, ס' טו, עמ' קי-קיב.
- ביאור דברי הרמ"א שכתב מימרה מוסכמת זו בשם יש אומרים.
227. שונא לחבירו שרוצה לבקרו או לנחמו. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, ס' כד, עמ' נג, נז.
- תלוי בגודל השנאה, ועדיף שיקבל את רשותו תחילה. מותר לחולה מסוכן הזקוק לניתוח לקחת הלוואה בריבית קצוצה אפילו מישראל.
228. טיפול בחולה במקום שיש חשש סכנה למטפל. הרב שלמה משה עמאר. **תורה שבעל-פה**, מו, מ-נה.
- חייב להציל את חבירו המסוכן, והרופאים בקיאים בעניני החיסון ובכללי הזהירות שלא ידבקו.
229. להודיע לחולה שהוא מסוכן. הרב שלמה שניידר. שו"ת **דברי שלמה**, ח"ד, ס' תקסז, עמ' רצב-רצג.
- לפי דת ישראל אין לספר לחולה שלקה במחלה הנוראה. -בסי' תקסח עמ' רצג-רצו דן בנשתטה אחר שנגמר דינו למיתה. -בסי' תצח עמ' קכט-קלא פסק שבהשתלט כלי הולדה ייחשב הוולד לאשה השניה.
230. קיצור הלכות לתורמי דם. הרב אברהם יעקב גולדמינץ. **המעין**, מט, ג, תשס"ט, 47-54.
- מבוסס על הדברים שכתב בספרו בדמ"ך חיי, בתוספת דברים שנתחדשו במשך השנים.

231. נאמנות הרופאים בנושא תרומת איברים השתלתם להצלת חיים. הרב אברהם חיים שרמן. **תורה שבעל-פה**, מו, קמה-קנח.
- אין לעודד אנשים לחתום על כרטיס אדי לתרומת איבריהם כל עוד לא הוקם מרכז השתלות המתנהל לפי ההלכה.
232. חולה הנוטה למות ורוצה לקרב מיתתו. הרב ישראל פסח פיינהנדר. **אבני ישפה**, ח"ו, סי' קלו, עמ' רצז-רחצ.
- זקן בעל יסורים המוציא את האינפוזיה כדי שימות מרעב אין לעכב בידו. בס"י קלו עמ' רחצ-רצט פסק שאין צורך לקבור את המעי הגס שכרתו הרופאים מגופו.
- 232א. תנו כבוד לחיים – על החולה חשוך המרפא במדרון החלקלק. הרב מרדכי הלפרין. **עורך הדין** (כתב העת של לשכת עוה"ד בישראל) גליון מס' 3 תשס"ט, עמ' 64-68.
- זלזול בחיו של חולה הנוטה למות, עלול לדרדר מאד את מערכת הבריאות מבחינה מוסרית.
233. **קביעת רגע המוות**. אסופת מאמרים. מהדורה שניה מורחבת. ד"ר מרדכי הלפרין. ירושלים, המכון על שם ד"ר פלק שלזינגר, תשס"ח, 8, 390, עמ'.
234. קביעת רגע המוות. הרב יעקב ששון. **אור תורה**, תצה, תשס"ט, קלא-קלו.
- אסור לחלל את השבת על מי שמת מוחו, ומותר לנתק ממכונות ההנשמה.
235. מוות מוחי. הרב נתן גשטטר. **להורות נתן**, חט"ו, סי' פב, עמ' צ-צג.
- דינו כחי לכל דבר עד הפסקת הנשימה, והמחתך ממנו איברים הרי הוא שופך דמים.
236. התרמת איברים או מח עצם או דם מקטן או ממי שהוא פחות מכן עשרים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ה, סי' צו-קב, עמ' תו-תכז.
- יסבירו לו שבתרומת דם בדרך כלל אין חשש, ובתרומת מח עצם ישדלוהו שזו מצוה ויתעורר מיד מההרדמה, אך לא ישדלוהו לתרום כליה שזהו חסרון שאינו חוזר ויפריע לו בשידוך.
237. השתלת דם טבורי. פרופ' מנחם שלזינגר. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 5-24.
- כולל: בסיס לדיון הלכתי מהרב ד"ר מרדכי הלפרין; התוויות והוראות לאיסוף דם טבורי; גילוי דעת הלכתי בחתימת רבנים רבים על שמירת דם טבורי.
238. דם טבורי והסכמה מדעת. יעל טרטנר. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 31-47.
- אתיקה של ניתוק חבל הטבור.
239. תרומת מח עצם או כליה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שפז-שפח, עמ' תקעג-תקעה.
- אין חובה לתרום, אבל כשמתנדב זו מצוה גדולה.
240. השתלת רקמות מח והשתלת ראש בהלכה. שלומי רייסקין. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 50-66.
- פירוט הבעיות ההלכתיות הכרוכות בהשתלות מח וראש.
241. תרומת לב להשתלה. הרב נפתלי בר אילן. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 108-118.
- בתנאים מסוימים יש בסיס להיתר ליטול את איבריו של האדם עוד לפני קביעת רגע המוות.
242. להכניס עצמו לסכנה כדי להציל נפש מישאל. הרבנים משה ניישלוס ויעקב ישראל קנייבסקי. **זרע יעקב**, יא, תשנ"ח, יג-יד.

- מותר ומצוה לנדב כליה להצלת אח כי כיום חשש הסכנה רחוק.
243. תרומת כליה לחולה. הרב עובדיה יוסף, **תורה שבעל-פה**, מו, יא-לא. יש להתיר לאדם בריא לתרום אחת מכליותיו להצלת חיי אדם מישראל, ומצוה נמי איכא.
244. שאלות בדיני נפל. הרב שמחה אהרן שטרולי, **שערי איש**, סי' כג, עמ' קנא-קסב. תשובות לשש שאלות הנוגעות לעניני טומאה, קבורה ובכורה.
245. הוצאת עובר מת באופן של ניוול. הרב משה שטרנבוך, **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שיא, עמ' תצה-תצז. לכתחילה ישתדלו להוציאו שלם כלידה רגילה, אבל כשובלת צער גדול יכולים לבצע גרידה.
246. כהן קרוב ליטמא לאשה שהוציאו ממנה רחמה מחיים. הרב יצחק שמואל שכטר, **ישיב יצחק**, חכ"ה, סי' לח-לט, עמ' קעז-קפה. כשנחסר אבר פנימי סוברים פוסקים רבים שכהן קרוב מיטמא לה אפילו כשנחסר לאחור מיתה וכל שכן כשנחסר מחיים.
247. טומאת כהנים למחוסר אבר. הרב אליהו אברז'ל, **דברות אליהו**, ח"ז, סי' לג, עמ' עז-עט. מותר לכהן ליטמא לקרובו שהוצא ממנו אבר פנימי אבל לא חיצוני, ויש מקילים כשהאבר ניטל ממנו בחייו.
248. כניסת אשת כהן מעוברת לבית הקברות או לבית חולים שיש בהם חשש מת. הרב יעקב מאיר פרבשטיין, **בית הלל**, לו, תשס"ט, לב-מב. פרטי ההלכות כיצד עליה לנהוג כשהתברר בבדיקת אולטרה סאונד שהעובר זכר.
249. הודעה לכהנים כשיש מת בבתי החולים בארץ. הרב יעקב פרבשטיין, **בית הלל**, לח, תשס"ט, נ-נד. נוהגי בית החולים שערי צדק שלא להודיע כשיש חולה במצב של מוות מוחי; כשנפטר חולה מודיעים תחילה למשפחה, ורק אחר כך לקצין הבטחון לתלות איסור כניסה לכהנים.
250. הודעה לכהנים כשיש מת בבית החולים. הרבנים מרדכי הלפרין ואליהו חיים פנחסי, **בית הלל**, לט, תשס"ט, קיג-קטז. ישארו הכהנים נעולים בחדרם ואל יצאו דרך חדר המדרגות.
251. חדירת טומאה לפירי מעליות. הרבנים יעקב יפה, דוד שבתאי, מרדכי הלפרין, **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 157-122. דרכים להצלת כהנים מטומאה בבתי החולים, כולל דיון במחלוקת הפוסקים אם טומאת אהל בהמשכה, מן התורה או מדברי סופרים.
252. חניטת מתים. הרב יהושע בוימל, **עמק יהושע השלם**, ח"א, סי' מח-מט, עמ' כג-קכט. דיון אם ראוי לחנוט כיום מתי ישראל, עם תשובת רבי יוסף רוזין שאסר רק אם צריך חיתוך. בס"י נח עמ' קנ-קנב מצטרף להיתר מאה רבנים בנשתטת.
253. ניוול המת לכבודו. הרב אשר וייס, **זך ונקי**, ב, תשס"ח, קח-קיב. בפגוע שאירע במדינה זרה מותר לקחת חלק זעיר מהמת לצורך בדיקת דנ"א שתאפשר לתבוע הגופה מאותה מדינה.

254. חיוב קבורה באבר או בשר הנפרד מהאדם בחייו. הרב דוד בלום. **קול התורה**, סז, תשס"ט, שלז-שמ.
 אף כי אין בזה מצות קבורה צריכים להצניעו כדי שלא יכשלו בו כהנים, וכדי למנוע בזיון שאבר או בשר אדם מתגלגל באשפה.
255. ארונות קבורה לחללי תקיפה ביולוגית. הרב יצחק צבי אושינסקי. **דף ונקי**, ב, תשס"ח, פט-צט.
 ניתן לקבורם בארון עץ אטום למניעת סכנה לשאר האוכלוסיה. אם לדעת מומחים זה לא יספיק אפשר גם בארון אבן או בטון אטום, אבל לא במתכת.
256. פינוי הקברים באשקלון לצורך בניית בית חולים. הרב חיים אמסלם. **בית הלל**, לח, תשס"ט, טז-כד.
 מותר לפנות את הקברים שהם של ספק גויים, בפרט אם מפנים את כל הקבר ומעבירים לירושלים, וצריכים את המקום לבניית חדר מיון שהוא פיקוח נפש. הסכים לזה הרב מאיר מאזוז.
257. הגדרת שמועה רחוקה וקרובה. הרב בן ציון נשר. **דף ונקי**, ב, תשס"ח, קלא-קלז.
 כשאשתו אינה בריאה מותר להעלים ממנה פטירת אחיה, וכשתשמע אחרי שלושים תשב רק שעה אחת.
258. חיוב אבלות על אשתו שנשתטית. הרב חזקיה פייבל רוזנברג. **מכתב לחזקיהו**, סי' כט-ל, עמ' קז-קי.
 חולק על הרב מאיר אמסלם הסובר שמי שקיבל היתר מאה רבנים חייב להתאבל עליה וכהן מיטמא לה כיון שעדיין היא אשתו ויורשה.
259. אדם שנמצא בלילה ללא רוח חיים, ולדעת הרופאים נפטר כבר לפני כמה שעות. הרב אברהם דורי. **אדרת תפארת**, ח"ה, סי' נ, עמ' רכא-רל.
 יש לקבוע את היארצייט ליום שבו נמצא, אבל יכול להוסיף בלימוד גם ביום הקודם.

ז. נשים, הפריות

260. **פרו ורבו בעידן המודרני**-משפט והלכה. ד"ר יוסי גריין. תל אביב, דיונון, 2008, 592 עמ'. בשמונת השערים נכללים: הזרעה מלאכותית, הפריה חוץ גופית, פונדקאות ושיבוט.
261. מצות פריה ורבייה כשיש חשש שיוולדו תינוקות פגומים. הרבנים צבי גרטנר ואשר זליג וייס. **ישורון**, כא, תקצ-תקצד.
 כשנתגלתה מחלה תורשתית בבן הראשון וקיים חשש שגם הילדים הבאים יהיו פגומים-ספק אם חייבים בקיום המצוה, והנטייה היא שפטור.
262. נישואין למשפחות המתרחקות לעלי הכהן. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' מ, עמ' צא-צב.
 ראוי להימנע מנישואין אלו בגלל הקלות שבספר שמואל, כשם שנמנעים כיום מנישואי קרובים בגלל הסכמת הרופאים שזה מזיק לולד.
263. נישואי קרובי משפחה זה בזה. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' צז, עמ' ריג-רטו.

- יש לשמוע לרופאים המזהירים מנישואים כאלו כי הטבעים נשתנו, ואין היום לשם שמים כמו פעם.
264. תשובות על הפניות, סירוס ומניעת הריון. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"א, אה"ע, סי' א-ט, עמ' 17-27.
- א. הפריית אשה רווקה מבנק הזרע; ב. בדיקה לזיהוי פגם עוברי; ג. יחוס הולד באם פונדקאית; ד. הפריית אשה לא נשואה מזרע של אדם שנפטר; ה. בעלות על ביציות מופרות מוקפאות של זוג גרוש; ו. זהות מינית, סירוס מחמת סכנה והפריית מבחנה; ז. שימוש באמצעי מניעה על ידי האשה; ח. על ידי הגבר; ט. דרכי טיפול בסיבוכי הריון עקב ריבוי עובריים.
265. בדיקת פוריות מחשש עקרות הבעל. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ד, סי' נז-ס, עמ' רסז-רעט.
- לאברך שיש לו רק בן אחד מותר לתת דגימה מזרעו באופנים מסוימים, ובמיוחד אם יחזירו אחר כך את היתר לרחם האשה.
266. הוצאת זרע מחייל שנהרג כדי להזריע באלמנתו. הרב לוי יצחק הלפרין. **הברכה**, א, תשס"ט, יג-טז.
- ראוי להימנע מכך, ועדיף שתנשא לאחור.
267. בדיקות זרע. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"א, אה"ע, סי' לב, לג, לה, לז, עמ' 53-55, 58, 61-62.
- לב. בדיקת פוריות רווק באמצעות בדיקת זרע; לג. בדיקת זרע לצורך שידוך; לה. שימוש בקונדום בשעת הדחק; לז. מומים מיניים באיש ודרכי הטיפול בהם.
268. היתר נישואין לבעל שאשתו עקרה. הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' ב, עמ' 3-5.
- נדחית בקשת בעל ספרדי מבוגר להתיר לו לשאת אשה נוספת על אשתו הנוכחית שעברה טיפולי פוריות ללא תוצאות וסובלת ממחלת לב.
269. בדיקת דם והשתוות צורת הפנים לסימן אבהות. הרב שלמה שניידר. **דברי שלמה**, ח"ד, סי' תקלו, עמ' רלד.
- אין לסמוך על בדיקת דם ודמיון הפנים לקביעת אבהות כי אם כסניף לדברים ברורים או עדים. בס"י תרלג עמ' תלט כתב דיני איטר יד. בס"י תרן עמ' תעט-תפג עסק בשאלה אם רשאי אדם להחמיר על עצמו במקום פיקוח נפש ולהתענות ביום כיפור, ובענין ניתנה רשות לרופא לרפאות.
270. תביעת האב לעריכת בדיקת רקמות לילדיו לבירור אבהות. הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' יג, עמ' 97-102.
- בעל החושב שאשתו בגדה בו ושני ילדיו אינם ממנו, רשאי לבקש שתיעשה בדיקת רקמות לבן, אך לא לבת שעליה לא נתעורר ספק כלל. בס"י כ עמ' 123-126 הותר לשאת מינקת חבירו לפי תוצאת בדיקת רקמות.
271. זיהוי חללי מלחמה וקביעת אבהות באמצעות דנ"א. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **משואה ליצחק**, ח"ב, 181-193, תמונות, לוחות.
- ידיעה מדעית טובה על מהותה של הבדיקה יכולה להוביל למסקנות הלכתיות נכונות.

272. הזרעה מלאכותית. הרב יהושע בוימל. **עמק יהושע השלם**, ח"א, סי' סח, עמ' קעב-קעד.
- אין בזה חשש הוצאת זרע לבטלה, ויש סוברים שמקיים בכך כזה מצות פריה ורבייה. -בח"ב, סי' לו, עמ' צ-צד, התיר בשעת הדחק שחרש יוכל לגרש את אשתו חרשת על ידי שליח.
273. הזרעה מלאכותית. הרב חזקיה פייבל רוזנברג. **מכתב לחזקיהו**, סי' נט, עמ' קפח-קצ. הערות על תשובת הרבי מסטמר שאסר לרוב פרישותו וחסידותו.
274. הזרעה מלאכותית מהבעל לאשתו בעת נידתה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ח, סי' סג, עמ' רעז-רפב.
- עדיף שיוציאו הרופאים זרע מהביצה השמאלית בנקב דק המתרפא מיד, וכשזולפו מהשפופרת לאשה אין צורך בטבילה.
275. פונדקאית בהלכה. הרבנים אברהם דב לוי, מרדכי אייכלר וטוביה גולדשמידט. **פסקי דיין-ירושלים**, יא, תקפא-תרב.
- בית הדין דחה את עתירת מי שביקש להפרות מבחנה עם ביצית של אשה נכרית, באשר כ"ז שנים לא זכו לילדים ולא ימסרו להם ילד לאימוץ.
276. אם פונדקאית והפריה חוץ גופית. הרב מאיר ברנדסדורפר. **בית הלל**, לח, תשס"ט, לב-מב.
- התורמת היא האם ולא הפונדקאית, ולכן לא יקחו ביצית מנכרית. בנטילת זרע מביצי הבעל מפסידים את איברי הזרע, ופוסלים אותו לבוא בקהל.
277. תרומת ביצית ואם פונדקאית. הרב רחמים יהודה כפיה. **בית הלל**, לט, תשס"ט, לד-לו.
- בירור דעות פוסקי זמננו מי נקראת האם, וכיצד מומלץ לעשות זאת.
278. שאלת הבעלות על ביציות מופרות. הרב יהושע בן מאיר. **משואה ליצחק**, ח"ב, 204-194.
- הבעלות על הביציות היא של הבעל, וכשיש פירוד או גירושין הוא יכול למנוע את המשך תהליך ההפריה והלידה.
279. תאי גזע עובריים. הרב פרופ' יגאל שפרן. **משואה ליצחק**, ח"ב, 205-212.
- פירוט ההלכות הקשורות לניסויים מדעיים בתאי גזע, מכירתם, ועירובם בתאים של בעלי חיים.
280. טובת הילד בהקשר של פונדקאות. ד"ר עדנה כצנלסון. **אסיא**, פג-פד, תשס"ט, 163-150.
- השפעת הליכי פונדקאות על טובת הילד שנולד כתוצאה מהריון פונדקאית ועל ילדיה.
281. הפריית חוץ מלאכותית במבחנה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ג, סי' נו-נט, עמ' רנ-רסא.
- בנסיבות השאלה יש מקום להתיר לבצע את ההפריה בצניעות.
282. הפריה חוץ-גופית IVF. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שיז-שיט, עמ' תקג-תקז.
- יש בה חששות רבים, ואין להתיר אלא על ידי מורה הוראה מובהק. ראוי לאסור את ענין הפונדקאות, כי אין יודעים מי היא האם. יש לאסור תרומת ביציות מאשה גויה, ואפילו יגירו את הולד.

283. יחוסם של נולדים מהפריה חוץ גופית מתורמת זרה. הרבנים צבי גרטנר, אברהם שרמן, זלמן נחמיה גולדברג ומאיר ברנסדורפר. **ישורון**, כא, תקלא-תקסד.
- בירורים מי נחשבת כאם: התורמת או הפונדקאית, ומה דעת הרב יוסף שלום אלישיב בנידון.
284. השתלת שחלות. הרבנים צבי רייזמן, משה שטרנבוך, אביגדור נבנצל ומתתיהו דייטש. **ישורון**, כא, תקסה-תקפט.
- בירורים אם מותר בכלל, וכשכבר נעשה מי נחשבת האם.
285. השתלת שחלות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ה, ס' מז-ג, עמ' רטו-רכז.
- לכתחילה יש להימנע מההשתלה, אך אחרי שנעשתה הולד מתיחס לאם המושלת ובבעלותה לכל דבר.
286. כשרות לבוא בקהל. הרב יוסף שלום אלישיב, לרב ישראל גרוסמן. **מוריה**, שמא-שמג, תשס"ט, צג.
- כרתו לו הרופאים את הביצה השמאלית, אין צורך להודיעו שלדעת הרבה פוסקים אסור לבוא בקהל, כי נוהגים לסמוך על הפוסקים המקילים.
287. איסור הוצאת זרע לבדיקה להולדה. הרב יהושע מאמאן. **עמק יהושע**, ח"ו, אה"ע, סי' ט, עמ' פא.
- בשור"ת מנחת יצחק, ח"א, סי' נ, לא החליט להתיר, ולהלכה ראוי להחמיר בלי התייעצות עם רבנים גדולי תורה ויראה.
288. מסירת דגימת זרע לבדיקת רופא כשלא זכה לזרע של קיימא. הרב משה לוי. שור"ת **תפלה למשה**, ח"ה, סי' מ, עמ' תי-תכד.
- כשנשואים שלוש שנים ובדיקות האשה לא העלו דבר, יש להקל לבעל למסור מזרעו לבדיקה ואין זה לבטלה. הסכים לכך הרב מאיר מאזוז בתשובתו.
289. היתר נישואין לנשאי וירוס HIV. הרב זמיר כהן. **נור כהן**, ח"א, אה"ע, סי' ג, עמ' קצח-רד.
- בעל תשובה מבוגר שמצא אשה בריאה המוכנה להינשא לו אם ישמע לרופאים לשמש בנרתיק והזרע ישמש להפרייה, יש צדדים להתיר לו אם יסכים אחד מזקני פוסקי הדור.
290. אפשרות נישואין לבעל נטיה הפוכה. הרב זמיר כהן. **נור כהן**, ח"א, אה"ע, סי' ה, עמ' רח-ריא.
- הדרכה איך להתנתק מחבירו, ללמוד תורה, ולשאוף להקים בית נאמן בישראל.
291. אשה שלדברי הרופאים סכנה לה להתעבר. הרב יהושע בוימל. **עמק יהושע השלם**, ח"א, סי' סו-סז, עמ' קסו-קעב.
- אין להתיר לה לשמש בכיסוי גומי שלובש הבעל, מאחר שהרופאים יכולים להתקין כיסוי גומי לאשה וזה התיר המהרש"ם.
292. שתית כדורים כדי למנוע הריון. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, אה"ע, סי' יא, עמ' קלז-קמ.
- כשקיימו פריה ורביה מותר לאשה באופן זמני לשתות כדורים גם כשאין חשש סכנה.

293. שיטת האגרות משה בדירוג אמצעי המניעה הנפוצים. הרב ברוך פינקלשטיין. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 89-101.
- סיכום פסקי הרב משה פיינשטיין שניתנו במועדים שונים, ונמצא שהם אינם כמו פוסקי ארץ ישראל.
294. הסליל כאמצעי מניעה חדש. ד"ר חנה והרב יואל קטן. **אסיא**, פה-פו, תשס"ט, 102-104, תמונות.
- הצעה לדין באמצעי החדש לחסימה הפיכה בחצוצרות.
295. חולת איידס שחזרה בתשובה עם בעלה, והתשמיש חייב להיות עם נרתיק כדי שלא יידבק. הרב משה לוי. **תפלה למשה**, ח"ה, סי' מא, עמ' תכה-תלא.
- צריך להיפרד מאשתו כי אסור לשמש כן, וגם אסור לה להתעבר כי הולד יהיה נגוע במחלתה. הסכים עמו הרב מאיר מאזוז.
296. בהלכות סירוס. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"א, אה"ע, סי' יח-כא, כג, עמ' 39-46.
- יח. כריתת רחם של אשה עקב דימומים; יט. סירוס אשה עקב חשש למחלות נפשיות או גופניות; כ. גירוי סירוס בישראל ובבן נח; כא. כהן עקר כתוצאה מטיפול כימותרפי המבקש לשאת גירות; כג. בדיקת הריון כתחליף לג' חודשי הבחנה.
297. בעטו חביריו באשכיו וכרתו לו הרופאים ביצה אחת. הרב יהושע מאמאן. **עמק יהושע**, ח"ו, אה"ע, סי' יא, עמ' קיא-קיב.
- יש להתירו כשהרופאים אומרים שכרתו את הביצה השמאלית, הימנית לא נפגעה ויוכל להוליד.
298. מי ששהה עם אשתו עשר שנים ולא נפקדו. הרב זמיר כהן. **נוד כהן**, ח"א, אה"ע, סי' א, עמ' קצג-קצו.
- כשחי עם אשתו בטוב ובנעימים יותר מי"ב שנים ולדעת הרופאים אין אצלם סיבה שלא ילדו, אינם צריכים להתגרש (כעבור שנה נפקדו).
299. היתר נישואין במקום פריה ורבייה. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' קיז, קכ, עמ' רמא-רמב, רמה-רנ.
- היו נשואים י"ב שנה ולא נפקדו כי לדעת הרופאים אינה מסוגלת להרות ואינם רוצים להתגרש, יכולים בהסכמתה לתת לו היתר לשאת אשה אחרת בת בנים.
300. היתר מאה רבנים למי שנשתתית אשתו. הרבנים שלמה גרינפלד וחיים ישכר גרוס ממונקטש, בתר"ץ. **שו"ת מהרש"ג**, ח"ה, סי' נא-נב, עמ' צו-קד.
- כשנטרפה דעתה ולדעת הרופאים סכנה לה להתעבר ניתן היתר עם הוראות כיצד לסדר את עניני הממון, ונדחתה הטענה להמתין שמא תרפא.
301. אשה חלושה מאד שלא יכולה להניק כלל ורוצה להינשא. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ו, סי' צ-צח, עמ' קג-קיא.
- אפשר להתיר לה להינשא במלאת תינוק י"ח חודש, אם יסכימו לזה ג' תלמידי חכמים מובהקים בהוראה.
302. מינקת גרושה שהפסיקה להניק בגלל מחלה. **פסקי דין**-ירושלים, יא, תרנג-תרנה.
- הרב יוסף שלום אלישיב הורה שאין להתיר לה להינשא עד עבור כ"ד חודש.
303. חודשי הבחנה לגיורת. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' קיח, עמ' רמב-רמג.

- אין לסמוך בנשואה שהתגיירה על בדיקת דם לגילוי הריון לבטל דין הבחנה. פנויה שהתגיירה אינה צריכה הבחנה, ומהיות טוב שתעשה את הבדיקה.
304. השאת גרושה או אלמנה בשעת הדחק לפני תשעים יום על סמך בדיקות דם, שתן ואולטרה סאונד. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ג, אה"ע, סי' יז, עמ' קסג-קעח. דעתו להקל להם שינשאו, ולא הסכימו עמו בתשובותיהם הרבנים גולן אלוף, מאיר מאזוז ואליהו בנימין מאדאר.
305. זירווי לידה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שפט, עמ' תקעה-תקעו. גדולי הפוסקים והמקובלים מתנגדים לזה בתוקף, ורק כשהחל תהליך הלידה מותר.
306. זיהוי הרוג על ידי בגדים או בדיקת דנ"א. **פסקי דין-ירושלים**, יא, תרסז-תרע. בירור אם ניתן לסמוך על הדנ"א בוודאות מוחלטת.
307. הודעה על מום לפני הנישואין. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"א, אה"ע, סי' יא-יב, עמ' 28-31.
- יא. חובת ההודעה על מום גופני לפני הנישואין; יב. היחס למומים נפשיים ותורשתיים לפני הנישואין.
308. גילוי בעיה רפואית או חסרונות אחרים לצד השני בשידוך. הרב אברהם דורי. **אודת תפארת**, ח"ה, סי' נג, עמ' רנב-ערב.
- פרטי ההלכות בסוגים השונים של המומים והפגמים-בסי' נד עמ' ערב-רעו דן בנישואין לאשה הגדולה ממנו בשנים.
309. ההורוי עבירה למצות עונה. הרב אליהו אבר'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' מז, עמ' ק-קב. המתקשים לתפקד והרופאים מייצעים להם לראות תמונות לא צנועות, מותר להם לעשות כן לשם מצוה סמוך לקיום המצוה.
310. ניתוק שידוך. הרבנים שלמה שניידר ויצחק אייזיק ליבס. **דברי שלמה**, ח"ד, סי' תקו, עמ' קמט-קנב.
- יכולה המשורכת לבטל את השידוך בלי התרה וקנס משנודע לה ששיקרו לה והעלימו ממנה שיש למשודך שני אחים פגועים, אחד מת בבית משוגעים, ולדעת הרופאים יש לחשוש לילדים שיהיו לה ממנו.
311. דיור זקן עם אחותו הזקנה בקביעות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ג, סי' נט, עמ' רסב-רסד.
- כשאין לו מי שישמשנו אפשר להתיר לו יחוד דרבנן, ובמיוחד כשיש לה דירה אחרת בעיר.-בסי' סז עמ' רפז-רפט בירר גדר מום קל לגבי ביטול שידוך.-בסי' פח-צא עמ' שפט-תג עוסק בדין טריפה באדם שחלוק מדין טריפה בבהמה.
312. קבלת עדות לביטול קידושין שלא בפני בעל המאושפז כ"צמח". הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' כג, עמ' 157-163.
- בעל שנפצע קשה בראשו ומוטל שש שנים בלי הכרה, לכאורה אין פתרון הלכתי לעגינות אשתו.
313. קידושי חרש וחרשת. הרב מרדכי פוגלמן. **בית מרדכי**, סי' סה, עמ' קלט-קמ. אין לתת להם תעודת נישואין רגילה שיכולה לגרום מכשול, כי קידושיהם אינם גמורים מן התורה.

314. קידושי עיוור ועיוורת. **פסקי דין-ירושלים**, יא, תרנ-תרנב.
 כששניהם עיוורים מלידה, מלומדים רווקים, פסק הרב יוסף שלום אלישיב שיכולים לקדשם ולסמוך על טביעות עינא דקלא.
315. ביטול קידושין בטענת מקח טעות. הרב אברהם שיראזי. **מהלכי משפט**, א, 35-67.
 גילתה בליל הכלולות שבעלה שטוף במשכב זכור, בטלים הקידושין על אף שלדעת אנשי הפסיכותרפיה והפסיכואנליזה זהו מום עובר שניתן לריפוי. יכולה להמשיך לדור עם בעלה השני שחי עמה עוד לפני הגט, וכעת חזרו בתשובה.
316. טענת מקח טעות בקידושין. הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' נב, עמ' 324-327.
 כשהתברר שיש לה רחם קטן מאד בלי אפשרות שתוליד, יש לחייבה בגירושין ומפסידה כתובה ותוספת.
317. שם כינוי בכתובה. חולה שהוסיפו לו שם ונפטר. הרב נתן גשטטנר. **הברכה**, ב, תשס"ט, נח-נט.
 אם לא הוחזק שמו ונפטר אין צורך להזכירו.
318. היתר מאה רבנים באשה חולת נפש. הרב חזקיה פייבל רוזנברג. **מכתב לחזקיהו**, סי' נו, עמ' קפ-קפב.
 אושפזה חמש שנים ולדעת הרופאים אין לה תרופה יש להתיר לבעלה לשאת אשה עליה, והסכימו לזה בתשי"ט גאוני ירושלים.
319. חיוב האשה בגירושין עקב העלמת מידע על מחלה נפשית קשה קודם לנישואין. הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' נג, עמ' 328-327.
 יש לחייב את האשה בגירושין, ואינה זכאית לתשלומי הכתובה והמוזנות.
320. היתר נישואין לבעל שאשתו חולת נפש. הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' נח, עמ' 342-343.
 המאושפזת בבית חולים לחולי נפש ורצתה כמה פעמים להתאבד, יש לתת לבעלה היתר נישואין.
321. מאיס בטענה מבוררת. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' סח, עמ' קלח-קלט.
 אין לו גבורת אנשים והוא אלים כופין אותו לגרש.
322. כפית גירושין באדם שנחלה במחלת הנכפה. הרב עמרם אלבאז. **חיי עמרם**, אה"ע, סי' טו, עמ' קיא-קיג.
 שבעה דיינים פסקו שמחלת הנפילה אינה מום לענין כפיה לגט במיוחד כאשר זה בא לפרקים, וירצוהו בדברים או בממון שיסכים מרצונו.
323. חיוב גט בעקבות התחמקות מבדיקת פוליגרף שהוסכם עליה בבית הדין. הרב אוריאל לביא. **עטרת דבורה**, ח"א, סי' נא, עמ' 322-324.
 סירבה האשה לעבור בדיקת פוליגרף שעליה הסכימה תחילה, יש לחייבה בגירושין.
324. מום לחיוב בגט. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' צ, עמ' קצב-קצג.
 חלה בסכרת ומרטיב כל לילה במיטה אין לכפות עליו גט, אבל האשה אינה חייבת לגור עמו ואין לה דין מורדת.

325. אשה שנמצא בה חולי הצרעת לאחר ששהתה עם בעלה כשמונה חודשים. הרבנים רפאל משה אלבאז ושלמה אליהו אבן צור, בתרי"ח. **הלכה למשה**, אה"ע, סי' ה, עמ' לה-מב.
- בדקה שלוש נשים מומחיות וקבעו שאכן זה נגע צרעת שאין לו רפואה, אינו יכול להיפטר בטענת מקח טעות אחרי שעברו שלושים יום, אלא רשאי לישא אחרת עליה, ויפשרו שיתן לה מקצת כתובתה.
326. סברה שמותר לזנות. הרב אליהו אברד'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' צה, עמ' רי.
- סבלה מדכאון ושמעה לעצת הרופא לזנות, וכשהתפקחה סיפרה לבעלה שמאמינה, יש לדון זאת כאונס ומותרת לו.
327. אשה שחלתה באלצהיימר ורוצה בעלה לגרשה. הרב משה שטרנבוך. **השוכות והנהגות**, ח"ה, סי' שטז, עמ' תקב-תקג.
- לכתחילה אין ראוי להתיר לו לישא אחרת עליה, ואם התירו ורוצה לטפל בראשונה אין בזה איסור יחוד.
328. טענת עקרות לאחר שהצדדים אימצו שלושה ילדים. הרב חגי איזירר. **שורת הדין**, טו, שכז-שלא.
- בדעת מיעוט פסק, שמאחר שהוכח שהבעל עקר ואימצו ילדים – מחלה האשה על טענת הורוה.
329. טענת גבורת אנשים. הרב אליהו אברד'ל. **דברות אליהו**, ח"ז, סי' פד, עמ' קעו-קעט.
- חלה בסוכרת שאינה מאפשרת לו לתפקד ואשתו מסרבת להשתלת תותבות, חייב לגרשה ואפילו כופין אותו מיד. -בסי' פו עמ' קפב-קפג נפסקה כפית גט על צרכן סמים שהדביק את אשתו במחלת מין.
330. כפיה לגט בטענת אין לו כח גברא. הרב שלמה שמשון קרליץ. **משפטי שלמה**, ח"ב, סי' ב, עמ' יד-טו.
- הכרעת הפוסקים שאין לכפות את הבעל לגרש בטענת אין לו כח גברא.
331. התגרשה מראשון ונישאת לשני נישואי טעות. **פסקי דין**-ירושלים, יא, תרנח-תרנט.
- טענה שלבעלה השני אין גבורת אנשים והרופאים לא הצליחו לרפאו, פסק הרב יוסף שלום אלישיב שאסורה לחזור לראשון כי מי יודע אם באמת לא ידעה ממומו.
332. חליצת חרשת. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ו, סי' קו, עמ' קיח-קיט.
- כשנפטר בעלה החרש בלי ילדים והניח אח, יש להקל לה לחלוץ מכיון שמבטאת כמה מלים ושומעת על ידי מכשירים. -בסי' קמב עמ' קנב-קנג דן בקטן, חרש ושוטה, אם קונים או מקנים מן התורה או מדרבנן. -בסי' קמח עמ' קנו מבאר דיני קניני שוטה על ידי אחר.
333. חליצה לחרשת. הרבנים אברהם ושלמה צבי עקשטיין, שמואל וזנר, נתן גשטטנר, מנחם זכריה זילבר, משה מאיר בריף. **בית ועד לחכמים**, ב, תשס"ט, מה-עד; ג, תנא-תנח. מכיון שלימודה לדבר ולשמוע קצת יש להקל שתקבל חליצה.

ח. נויקין, הפלות

334. מלוח שחלה לפני ראש השנה בסוף השנה השביעית, ואין ידוע אם ערך שטר פרוזבול על חובותיו. רבני בית ההוראה. **הטוב והישר**, ח, תשס"ט, ע-עו.

- כשהמלוה שכב באלול מחוסר הכרה ולא היה יכול לעשות פרוזבול, חייב הלוה לשלם את החוב, ואף בבית דין יוציאו החוב מידו.
335. רעש הבוקע ממרפאת שיניים הנמצאת בבית מגורים. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"א, חו"מ, סי' לג, עמ' 135-136.
- הרעש הוא סביר, וראוי שיתלה שלט באותיות גדולות שכאן מרפאת שיניים. -בסי' צ עמ' 216: תשלום עבור ביטול תור אצל רופא שיניים; בסי' צט עמ' 227: שבירת משקפיים בשעת חיגרה; בסי' קא עמ' 230: שבירת משקפיים בשעת משחק כדורסל.
336. צוואת אשה שנתנה מתנה בחוליה לבעלה או לזולת. הרב רפאל משה אלבאז, בתרמ"ו. **הלכה למשה**, חו"מ, סי' פח, עמ' שפג-שפד.
- אין בכח אשת איש לתת מתנות שזכו בהן היורשים וצוואתה בטלה, כל עוד לא עשו חידוש כתובה או תנאים.
337. קנין סודר במשותק בשתי ידיו. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ה, סי' פו-צ, עמ' שסו-שפג.
- לא מועיל שיניחו הסודר בידו, ויקנו לו בקנין חצר. בתוך הדברים דיני המשותק לגבי חליצה ותפילין.
338. מעביד שקיזז משכרו של נהג אמבולנס. הרבנים אברהם דב לוין, דוד יהושע קניג ושמאל יגר. **פסקי דין**-ירושלים, יא, רכד-רכט.
- בדין תורה נפסק על הקיזוז מהשכר בטענה של טעות בחישוב השעות הנוספות.
339. שכר עבודה של חרש. הרבנים אברהם דב לוין, יהושע וייס ושמשון גרוסמן. **פסקי דין**-ירושלים, יא, קסח-קעא.
- דין תורה על תביעת העובד לשכרו וטענת המעביד שקילקל.
340. שאל בשבת מכונת הנשמה לתניוקו וניזוקה קצת בדרך. הרב שמואל ישעיה יפה. **המאור**, תכח, תשס"ט, פב-פד.
- צריך השואל לשלם את דמי הנזק אם חברת הביטוח לא תשלם.
341. תשלומים על כויות שנגרמו בעקבות שריפת חמץ. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"א, חו"מ, סי' קח, עמ' 238-241.
- קט. חבלה גופנית במהלך קטטה.
342. פוריות והלכה-סיכוי נגד סיכון מבחינת פיקוח נפש. הרב זכריה בן שלמה. **בית הלל**, לז, תשס"ט, סח-עג.
- פסיקה על אשה מופרית אם לדלל עוברים.
343. עבודת המקדש בכהן המרכיב משקפים. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ח, סי' ה, עמ' 44-48.
- לדעת הרמב"ם כהן הזקוק למשקפים פסול לעבודה, ולדעת רש"י אולי כשר.